

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

ALE HONETAKO CDan
entzungenaiak eta
transkripzioak

**Bonsaiak, lore-ontzian
ditugun zuhaitzak**

Gaurero:
Boga, euskara
Internet bidez
ikasteko

Interesgunea
A ze zarata!!

Elkarrizketa:
Aitor Solozabal

HoTSEN GRAFIA

GIPUZKOA

ANDOAIN

ERNAITZA LIBURUDENDA
Zumea, 2
20140 ANDOAIN

BERGARA

ETXEPARE-BILINTX
MEGADENDA
Ibargarai, 12
20570 BERGARA

DONOSTIA

HONTZA LIBURUDENDA
Okendo, 4
20004 DONOSTIA

BILINTX MEGADENDA

Fermin Calbeton, 21
20003 DONOSTIA

RAMOS LIBURUDENDA

Bergara, 6
20005 DONOSTIA

IRUN

BERTSOHOP-BILINTX
MEGADENDA
Paseo Colon, 8
20300 IRUN

OSKARBI LIBURUDENDA

Paseo de Colon, 11
20302 IRUN

TOLOSA

BILINTX MEGADENDA
Aroztegieta, z/g.
20400 TOLOSA

OÑATI

IBARRONDO LIBURUDENDA
Plaza. Fueros, 10
20560 OÑATI

ZARAUZ

GAROA LIBURUDENDA
Trinidad, 7
20800 ZARAUZ

BIZKAIA

BARAKALDO

MILOS PALENZUELA
LIBURUDENDA
Uribe Merindadea, 14
48901 BARAKALDO

BASAURI

BIOK LIBURUDENDA
Dr. Garay, 11
48970 BASAURI

BILBO

CASA DEL LIBRO-URQUIJO
Alda. Urquijo, 94
48009 BILBO

CASA DEL LIBRO,

LA LIBRERÍA
Colon de Larreategi, 41
48009 BILBO

MACEDA LIBURUDENDA

Santa Clara, 16
48006 BILBO

HERRIAK LIBURUDENDA

Licenciado Poza, 11
48008 BILBO

VERDES LIBURUDENDA

Correo, 7a
48005 BILBO

URRETXINDORRA MEGADENDA

Iparragirre, 26
48011 BILBO

LIZARDI LIBURUDENDA

Heliodoro de la Torre, 9
48014 BILBO

CAMARA LIBURUDENDA

Euskalduna, 6
48008 BILBO

BINARIO LIBURUDENDA

Iparragirre, 9 bis
48009 BILBO

KUKUMA LIBURUDENDA

Colon de Larreategi, 21
48001 BILBO

KIRIKIÑO LIBURUDENDA

Colon de Larreategi, 11
48001 BILBO

LAUXETA LIBURUDENDA

Rodriguez Arias, 45
48011 BILBO

DURANGO

HITZ LIBURUDENDA
Artekalea, 14
48200 DURANGO

LEIOA

ARTAZA LIBURUDENDA
E.H.U. Leioako Kanpusa
Posta kutxa 56
48940 LEIOA

SANTURTZI

TEMAS LIBURUDENDA
Pagazaurtundua, 3
48980 SANTURTZI

ARABA

GASTEIZ

ARRIAGA MEGADENDA
San Prudencio, 7
01005 GASTEIZ

CASA DEL LIBRO-AXULAR

LIBURUDENDA
Arka, 11
01005 GASTEIZ

STUDY LIBRERÍA

Fueros, 12
01004 GASTEIZ

AYALA LIBURUDENDA

CAMPUS ARRIAGA

NAFARROA

ARBIZU

BERIAIN LIBURUDENDA

ETXARRI

KAXETA LIBURUDENDA

IRUÑA

AUZOLAN LIBURUDENDA
San Gregorio, 3
31001 IRUÑA

AUZOLAN LIBURUDENDA

(Berria)
Tutera, 16
31003 IRUÑA

XALEM MEGADENDA

Avda. Baiona, 52 (Golem
Eraikuntza)
31008 IRUÑA

LIBRERÍA GOMEZ (RIOJA)

Pio XII (Esq. Rioja)
31008 IRUÑA

LIBRERÍA EL PARNASILLO

Castillo de Maya, 45
31004 IRUÑA

IPARRALDEA

BAIONA

MATTIN MEGADENDA
Saint André plaza
64100 BAIONA

HABE

Hizkuntza Autonomiaren Berezko Erakunde

Erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria
Vitoria-Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Formulario honetako datuak fitxategi automatizatu batean bilduko dira, HABE aldizkaria jasotzeko eskabideak kudeatu ahal izateko. Fitxategi datuetara sartzeko, datuok aldatu eta deuseztatzeko eskubidea erabili nahi izanez gero, HABEa jo dezakezue: Vitoria-Gasteiz kalea, 3-6. 20018 Donostia.

HARPIDETZA-ORRIA

Izen-deiturak:.....
Zein euskaltegitan ari zara ikasten?.....
Identifikazio Fiskalaren Kodea / Nortasun-agiria:
Helbidea: Telefonoa:
Herria: Posta-kodea: Probintzia:
Posta elektronikoa

HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean 11 ale: 22,80 €). Euskaltegi bateko ikasle bazara, harpidetza 11,40 €.

Honela ordainduko dut:

- ☐ HABEren izenean luzaturiko txeke bidez (erantsi txeketa harpidetza-orri honi)
- ☐ Transferentzi bidez (kutxa 2101.0381.01.0003069002) (erantsi agiria harpidetza-orri honi)
- ☐ Kontu korrante bidez: Bankua edo Aurrezki Kutxa: Sukurtsala: K.D.: Zenbakia:

OHARRA: Egin daiteke harpidetza HABENET-en bidez ere: www.habe.org

06

08

15

24

30

36

05 SAREAN

Hizkuntzak ikasteko web orria

06 GAURGERO MOTZEAN

08 GAURGERO

- Bonsaiak, lore-ontzian ditugun zuhaitzak
- BOGA, euskara Internet bidez ikasteko

14 GAURGAZTE

Buletin elektronikoa gazteentzat

15 INTERESGUNEA

A ze zarata!

23 HAMAIIA TRIKIMAILU

Caroline Phillips

24 ELKARRIZKETA

Aitor Solozabal: "Gure kortan beharra zelan egiten dan erakusten dogu"

26 EUSKARA MUNDUAN

Irakaslearen gunea, baita Argentinan ere

27 OSTUTAKO PASARTEAK

Zzziiuu bruumm

30 EUSKALKIAK

Orexa, herrirka txikia eremu menditsuan

32 KOMIKIA

Aritz pilotaria: Nayarit-eko altxorra (XIV. atala)

36 KULTURONTZIA

- GROS ARTEAN: Auzo baten irudia
- Guggenheim Bilbao Museoa *Irudiak mugimenduan* erakusketa ikusgai
- Expolangues 2004

Habe @ldizkarian ikusgai

345

HABEren Baliabide
Berezietarako Sailataleko
lankideei esker atera dugu
CD hau: Iñaki Aranberri, Aitor
Amutxastegi eta Juan Miguel
Gutiérrez.

ERREDAKZIOA:
Ion Imanol Iturriotz
Eskarne Lopetegi
Esther Isasa
Juan Miguel Gutiérrez
Jose Frantzisko Zinkunegi
Natxo Guillén
Luis Mari Gonzalez de Txabarri

DISEINUA ETA MAKETAZIOA:
Zirrimarra/Truke
(Andoain-Beasain)

MARRAZKIAK:
Josetxo Sastre
Iñaki G. Erro (wentxi)

INPRIMATEGIA:
LEITZARAN
Andoain, Gipuzkoa

LEGEZKO GORDAILUA
BI- 2251/81
ISSN: 0212-6788

Euskal Autonomia Erkidegoko
Administrazio Orokorra
HABE
www.habe.org
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
Harpidetzak: harpidetzak@habe.org

Hil honetan jaso ditugun idatzietan galdera ugari daude. Erantzunik baduzue, erantzutera animatzen zaituztegu. Bidali gure zuen mezuak eta guk argitaratu egingo ditugu.

Lehenengo idatzi hau posta elektronikoz iritsi zaigu:

Nola egin daiteke BERTSOLARITZAren berri izateko? Edozein hizkuntz-gaiaz jabetzeko modua, metodoa edota bide desberdinak egon badaude errazak direnak eta egokiak ikasteko. Ba al dago halako zerbañ BERTSOLARITZAri ekiteko? ESKERRIK ASKO!

Eskaria zertan den oso ondo ulertu ez badugu ere, gure alde-tik esan www.bertsozale.com web orrian aurkituko duzula bertsolaritzaren gaineko informaziorik eguneratuena.

Euskal kantu politikoen partiturak izango bazenituzte, eskertuko nizueke bidaltzea.

Mila esker.

Mikel

Gure esku dauden euskal kantuak www.habe.org/ikaslearengunea helbidean daude, Kantu-kantari izeneko atalean. Gaika antolatuta aurkituko dituzu, gainera.

Hona hemen jaso dugun eskari bat. Euskal Herri-tik kanpo ere euskara mintzagai eta aztergai duen jende asko dagoela garbi uzten duena.

Muy Sres míos:

Mi nombre es Jorge Royo y soy el Jefe de Departamento de Lengua castellana y Literatura del I.E.S. "Hermanos Medina Rivilla", de Bailén (Jaén).

Dado el interés que en mi departamento tenemos por fomentar el carácter plurilingüe y multicultural de nuestro estado (dicho sea de paso que es uno de los objetivos que conforman el Proyecto Curricular de nuestro centro), me he tomado la libertad de solicitarles, a modo de donación y en la medida de sus posibilidades, algún tipo de material relativo al euskera o lengua vasca; así, cualquier glosario, diccionario, breves cursos de iniciación al euskera o incluso ediciones bilingües de algunas obras conocidas serían gratamente bienvenidas en nuestro centro.

Sin otro particular, y agradeciendo de antemano el interés que tomarán en nuestra petición, quedo a su entera disposición.

Atte.,

Jorge Royo

Erredakzioaren oharra:

Ale honetako CDa berezia da. Izan ere, audio eta transkripzioez gain, bideo bat eta PDF artxibo bat ere txertatu baitugu bertan. Gainera, audio guztiak mp3 formatuan eskaintzea erabaki dugu. Hori horrela, CDaren barruan hainbat karpeta sortu ditugula ikusiko duzue:

Alde batetik, audio-zatiak daude, hau da, edozein CD eta PCtan entzuteko modukoak.

Beste alde batetik, berriz, bestelako artxiboak aurkituko dituzue, PCan bakarrik ikus daitezkeenak (Hotsen grafia, PDF formatuan, transkripzioak, bideoa eta audioak mp3 formatuan).

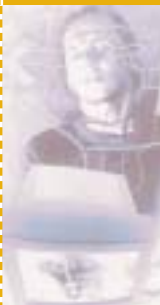
Komiki hau ikus eta entzuteko, jo helbide honetara: www.habe.org/ikaslearengunea

TXO!

Zure txokoa da hau, idatziguzu!

Hizkuntzak ikasteko web orria

Bila aritzen gara hilerro, tarte honetara web orri interesgarriak ekarri nahian. Euskaraz, euskara gai dutenak, euskara ikasteko... horiek batez ere guk nahi ditugunak, baina ez da oso erraza izaten. Hona hemen hil honetako aurkikuntza:

Atal asko dituen web orria aurkituko duzue Didier Madelaineren web orri honetan: <http://madeld.chez.tiscali.fr>, eta beraz, denbora dezente hartu beharko duzue edukiaz jabetzeko. Guk, laguntzeko asmotan, APRENDISSAGE DES LANGUES SUR INTERNET izenez ageri den zatia aukeratu dugu eta bertan dagoen atal batzuen inguruko pistaren bat emango dizuegu. Hortik aurrerako lana zuei dagokizue.

Dena dela, atalei buruzko aipamena egiten hasterako, jakizue web orri hau frantsesez dagoela; frantsesez eta ingelesez, egia esan. Apenas aurkituko duzuen gaztelaniazko informaziorik. Bai, ordea, euskaraz, nahiz eta gehienak lparaldeko ukitua duen, logikoa den bezala.

Hona hemen atalak, banan-banan:

Quia ariketak

Ariketa batzuk aurkituko dituzue hemen, oso hasierako mailakoak eta ingelesetik euskarara edota alderantziz aritzeko. Hiztegia lantzeko ariketatxoak dira guk ikusi ditugunak. Badago, halere, beste aukera interesgarria: harpidetza eginez gero, nor bere ariketak egiteko modua eskaintzen du.

Logos, aditzak jokatzeko

Hizkuntza askotan, tartean euskaraz, edozein aditz jarri eta aditz horren forma jokatuak bistaratzeko aukera eskaintzen du, baita testuinguru batean ere, nahiz eta, konprobatu dugunez, sistema ez da uste bezain azkarra.

Euskara-ikastaroa

Frantsesetik abiatuta, 19 ikasgai. Oso modu tradizionalan aurkezten dira edukiak, eta ia denak gramatikalak dira.

Euskara-ikastaroa (bideoa)

AEKren eskutik, badira bideo motz batzuen bidez hainbat funtzio lantzeko proposamenak.

WIKIPEDIA entziklopedia

Zuk ere parte har dezakezu entziklopedia bitxi hau osatzen.

Eskuara

Hauek ere euskara ikasteko ikasgaiak omen dira. Garai batean, agian, baliagarriak...

Euskara-ikasgaiak (audio)

Gure Irratiak eskaintzen dituen ikasgaiak daude entzungai.

Lexilogos

Hainbat hiztegitara jotzeko linkak.

Euskal Grafiaren historia txikia

LOGOS hizkuntza anitzen itzulpen-ataria

www.logos.it/lang/transl-eu.html helbiderako linka aurkituko duzu hemen.

Europako hizkuntza testa

www.alte.org helbiderako linka aurkituko duzu hemen.

Tongue Twisters

Aho korapiloak euskaraz

Zarataz arituko gara ale honetan eta horregatik zaratatsu hasteko asmoa dugu. Erne, beraz.

Zaratarik handiena

Non aurki dezakegu zarata handia? Hiriguneetatik hurbil samar egon ohi dira eta garraio sistemarik azkarrenetako bat hartu nahi izanez gero, hara joan behar da. Asmatu duzu, ezta? Bai. Aireportuetako pistak dira. Hizketa-saioak galarazteko adinako **zarata jasanezina** egiten dute hegazkinek lur hartu edo irteten direnean. Turbo erreaktoreek sortzen duten zarata 130-120 dezibeliotakoa izan daiteke, min eta gorreria sortzeko moduko neurria.

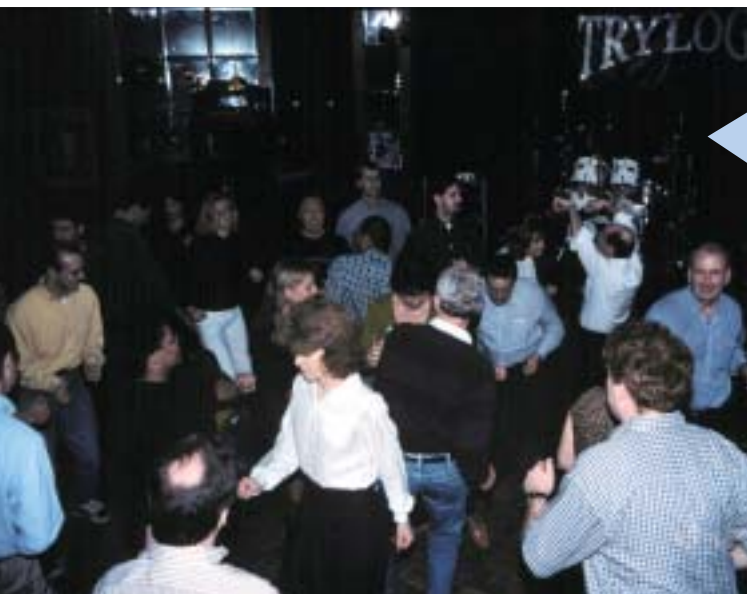
Zer diozu?

Esandakoa errepikatzeko moldeak: Zer diozu? Esan berriz, mesedez!...

Makina bat aldiz esan behar dugu honelako molderen bat kalean hizketan ari garenean. Kalea konpontzen ari direlako, autoren batek turuta jo duelako, **isilgailurik gabeko motor** zaratatsu bat pasa delako... Honelakoetan 110 dezibelio jasan behar izaten ditugu. Askotan mingarria ere gertatu ohi da, **erne-gagarria** izateaz gain, jakina.

Gure aukerak ikusi nahi badituzu, jo 39. orrialdera

Eta gu oihuka

Diskoteketan, hainbat tabernatan, lantegi zaratatsuetan... Gure solaskideari ez entzuteaz gain gu **oihuka** aritzen gara. Egoera hauetan 100 dezibelio inguru egon ohi dira. Inork 3 metrora oihu edo deiar eginez gero edo haur zalapartatsu batzuk ondoan edukiz gero ere 80-90 dezibelio jasan behar ditugu. Horregatik, guk geuk ere ozen, **ozenegi hitz egiten** dugu, goraki mintzatzen gara.

Ikusten duzun bezala, modu askotara esan daiteke *oihu egin* euskaraz. Guk jarritakoez gain, besterik bururatzten al zaizu?

Gure aukerak ikusi nahi badituzu, jo 39. orrialdera

Hiriko trafiko trinkoa eta beste

Kalean, trafiko ugari daraman bide ondoan gaudenean, ozen hitz eginda elkar ulertzen dugu. Esan daiteke giroa "eramangarria" dela. Edo ohitu egiten garela, behinik behin. Kasu hauetan 60-70 dezibelio ditugu. Beste egoera arrunt hauetan ere beste hainbeste jasaten dugu: sukaldeko elektragailuak martxan daudenean (ke erauzgailua, garbigailua...), iratzargailuak jotzen duenean, zurrungaka ari direnean, merkatal gunean...

Jasangarria egiten denean

Hiriko trafikoa arina denean, bizilagunek telebista edo musika isil xamar dutenean... ez dugu ia **ahotsa behartu** beharrik. Zarata honek, beraz, ia ez du enbarazurik egiten elkarriketan normal aritzeko. Dezibelioak 50era jaitsi dira honelako kasuetan.

Tamainan

Arroparen igurtziak, txiklea jaten dugunean, edo hozkailu bat martxan dagoenean eragiten duen soinua tamainakoa da, 30-40 dezibeliokoa. Neurri berbera aurki dezakegu parke edo lorategi batean, liburutegietan... Ahots apalean arituta ere, eduki asko ulertzen dugu elkar. Patxadaz eta lasaitasunaz gozatzeko uneak direla esan beharrik ez dago. Eta ondorioz, ez gara urduri jartzen, ez gara ernegatzen, ez gara amorrarazten...

Isil-isilik

Isiltasuna neur daiteke: 10-20 dezibelio ditu. Honelako egoerak ez dira gure eguneroko bizitzan oso ugariak, baina banaka batzuk badaude. Kasu hauetan eskumuturreko erlojuak ateratzen duen soinua edo eltxo baten hegaldia entzun dezakegu. Baina, non hitz egiten dugu isil-isilik? Grabazio estudioetan, akustika laborategietan... Hala ere, badira hainbat toki berez isilak direnak eta isiltasuna gordetzea **errespetuzko jarrera** bihurtzen dutenak, nahiz eta askorentzat lan nekeza izan: hilerriak, elizak, tenpluak, ospitaleak...

AHOTSA BEHARTU.- Forzar la voz. Forcer la voix.

ERNEGAGARRIA.- Exasperante. Exaspérant/e.

ERRESPETUZKO JARRERA.- Actitud de respeto. Attitude de respect.

ISILGAILURIK GABEKO MOTOR.- Motor sin silenciador. Moteur sans silencieux.

OIHUKA.- A gritos. En criant à tue-tête.

OZENEGI HITZ EGIN.- Goraki mintzatu. Hablar demasiado fuerte. Parler trop fort.

ZARATA JASANEZINA.- Ruido insupportable. Bruit insupportable.

Izan al duzu inoiz bonsairen bat eta hilabete gutxiren buruan **ihartzen** ikusi? Zuhaixa hauek ehunka urtetan bizi daitezke, eta pertsona askok aukeratzen dute bonsaia norbaiti opari egiteko. Hala ere, normala da hori **lantzeko** oinarrizko arauak ez ezagutzea, beste landareenak ezagutzen ez diren bezala. Besterik uste bada ere, bonsairik gehienak etxetik kanpoan jartzekoak dira, eta eroatera joaten garenean ez diogu zuhaixa merkeenari begiratu behar, **iraupen** segururik eskaintzen ez dituzten bonsaiak baitira merke izeneko horiek. Hobe da dakienari aholkua eskatzea.

Bonsaiak, lore-ontzian ditugun zuhaitzak

Entzun ezazu CDan duzun entzungaia eta erantzun jarraian proposatzen dizkizugun galderei:

- Bonsaien munduan hamar urteko epea handia ala txikia da?
- Bonsaiak zuhaitzen aldean egitura txikikoak al dira?
- Bonsaiak opari daitezkeela eta, zein animaliarekin konparatzen du solaskideak?
- Zer ondoriozta daiteke konparaketa horrekin?
- Noiztik dira ezagunak bonsaiak gure artean?

Erantzunak ikusi nahi izatera, jo ezazu, 39. orrialdera.

Zer da bonsaia?

Etimologiari dagokionez, “bonsai” hitzak lore-ontzian landatuta dagoen zuhaitz edo zuhaixka esan nahi du, aire librean eta landan daudenen antzekoa izatea nahi dena. Askotan **antze** japoniarra dela entzuten bada ere, egia da horren lanketa orain dela 2.000 urte baino gehiago ezaguna zela Txinan. Baina, egia ere bada japoniarrak izan zirela Mendebaldera ekarri zutenak.

Gero eta zaletu gehiago dago gure artean. **Adituek** diotenez, zuhaixka horiek ahul itxura baitute, badirudi gehiago zaindu behar direla beren anaia zaharrak, zuhaitza normalak, baino. Baina, egia esanda, arbolak bezain **sendoak** dira bonsai anaia txikiak.

Tamaina askotako bonsaiak daude, txikiak hamar bat zentimetro ditu eta handienak metro bat baino gehiago. Baina gehien eskatzen dituzten bonsaiak 30-50 zentimetrokoak izaten dira. Handiak profesionalentzat gordetzen dituzte.

Bonsaiak non lortu?

Gaur egun leku askotan daude salgai bonsaiak, nahiz eta denda guztiek konfiantza-maila eta **berme** bera ez eskaini. **Saltoki** batzuetan **bizirauteko** aukera gutxi duten bonsaiak saltzen dira, gazteegiak edo espezie tropikalak direlako: (*figus, sageretia, serisa, carmona...*) Tropikalak deigarriagoak dira **bertakoak** baino (olibondoa, granada, pikoa, pinua...), baina ez dira hain ondo egokitzen gure klimara, batez ere hotzera, eta horregatik landarea galdu egiten da sarritan hil batzuen buruan.

Landare tropikal horiek merkeagoak dira bertakoak baino, eta zenbait lekutan eros daitezke 20 euro baino gutxiago ordainduta. **Mintegi** espezializatuan beste bonsai-mota batzuk ere saltzen dira, helduagoak eta klimara egokituagoak, baina batzuetan mila eurotik gora ordaindu behar da.

Bonsai bat landu nahi duenari gomendatu behar diogu joan dadila mintegi espezializatu batera eta, batez ere, erosketa egin aurretik jo dezala bonsai-elkarteren batera oinarritzko gauza batzuk ikasteko. Gainera, aurre-bonsai autoktono bat lantzetik hastea komeni da, hau da, landare den bitartean erostea, eta ez zuhaitz gogor bihurtu eta gero. Horrela, eta teknika desberdinak aplikatuz (**inausketa, matxarda** erabiltzea, alanbrea jartzea, eta abar.) landarearen garapen-jarrai-pena egingo da, eta nork bere gustuko itxura emango dio zuhaixkari, eta nortasun propioa. Baina, ez ahaztu prozesua oso **geldoa** dela eta zuhaitzak urte asko behar dituela heltzeko, eta bien bitartean bat baino gehiago aspertu egiten dela.

Udaberrian sartu aurre-aurreko garaia da bonsaia erosteko egokiena, ze zuhaixka erosi eta lur egokirik ez badago eta **sustrai** asko baldin baditu, beharrezkoa izaten da **birlandatzea**, eta urte-sasoi horretan bakarrik egin daiteke hori. Uda-udan erosten bada, zortzi bat hilabete egon beharko da zain birlandatzeko, eta bitartean segur aski ihartu egingo da zuhaitza. Aholku bat: zuhaitz bat erosten denean komeni da horren fitxa eskatzea. Hor izen botanikoa eta arrunta azaltzen dira, adina, espezie tropikala ala autoktonoa ote den zehazten da eta

adaburuak izan beharko duen forma, geroan iraun dezan.

Bonsaia ondo zaintzeko, jabea **sormen** eta **irudimen** handikoa izatea da garrantzitsua. Eta horrek, eguraldiaren eta lur onaren laguntzarekin **ziurtatu** egingo du zuhaixkaren bizia. Bonsaiak, azken batean zuhaitzak dira, eta bere espezieko guztiak bezala, handiak nahiz txikiak, aire librean bizi dira. Baina familia tropikalen kasuan, **berezko** girotik at baitaude, negua etxe barruan pasa behar dute, epela-

ADABURU..- *Copa de árbol. Tête d'arbre.*

ADITU..- *Experto/a. Expert/e.*

ANTZE..- *Destreza. Adresse.*

BEREZO..- *Natural. Naturel/elle.*

BERME..- *Garantía. Garantie.*

BERTAKO..- *Autóctono/a. Autochtone.*

BIRLANDATU..- *Trasplantar.*

Transplanter.

BIZIRAUN..- *Sobrevivir. Survivre.*

GELDO..- *Lento/a. Lent/e.*

IHARTU..- *Marchitar. Faner.*

INASKETA..- *Poda. Taille.*

IRAUPEN..- *Duración. Durée.*

IRUDIMEN..- *Imaginación. Imagination.*

LANDU..- *Cultivar. Cultiver.*

MATXARDA..- *Pinza. Pince.*

MINTEGI..- *Vivero. Pépinière.*

SALTOKI..- *Puesto de venta. Petite boutique.*

SENDO..- *Robusto/a. Robuste.*

SORMEN..- *Creatividad. Créativité.*

SUSTRAI..- *Raíz. Racine.*

ZIURTATU..- *Asegurar. Assurer.*

ren babesean. Hain zuzen ere, landare hauek leiho handi eta **argitsu** baten kontra (gortinarik gabe) jarri behar dira. Egon dadila bonsaia gelan, baina berogailuetatik, tximinietatik edo beroa zabaltzen duten etxetresna elektrokoetatik urruti.

Bonsai bat nahi baduzu, gauza bakarra behar duzu, txoko bat balkoian edo leiho ondoko **apalean**, besterik ez. Beti gomendatzen dute biziko den girora ondoen egokituko den espeziea aukeratzea, hau da, espezie autoktonoa. Beraz, paraje lehor, haizetsu, bero eta eguzkitsu batean pinua izan daiteke espezierik egokiena. Eta klima hezea eta hotza, eta eguzkiak goizez bakarrik zertxobait epeltzen duen parajeetan: **pagoa**.

Ura eta ongarria

Zuhaixkak ura behar duela ikusten dugunean bakarrik busti behar dira, lore-ontziko lur-azala lehortzen hasten denean, eta tonu **zurbilagoa** hartzen duenean. Ez dugu ahaztu behar gehiegizko urak usteldu egiten dituela sustriak. Era berean, komeni da zulo txikidun **ureztontziarekin** bustitzea, ura **ezti-ezti** irten dadin, euri fina bailitzan.

Ureztatzeak gauzarik egokiena euri-ura da edo **iturburukoa**, oso **kare** eta gatz gutxi baititu. **Kanilako** urak kloroa izan ohi du,

zuhaiztentzat kaltegarria, baina besterik izan ezean, komeni da ontzi ireki batean lasai uztea, kloroa **lurrun** dadin. Karea, berriz, ez da desegiten, eta kanilako beste urik ez badago, komeni da zuhaixka sarritan birlandatzea.

Bonsaia **ongarritzeko** landarea indarrean hazten ari den garaia da une egokia, hau da, udaberria eta uda pasatu eta udazkenean sartzen ari garen sasoian, nahiz eta udazkenean egitea onena izan neurritz gain garatzea **saihesteko**. Gainera, komeni da ongarria aldi gutxi eta sarritan botatzea, eta ez ugari eta oso noizbehinka.

Inausketa, matxarda pasatzea, eta alanbreak jartzea

Hiru teknika horiek beharrezkoak dira bonsaia behar bezala gara dadin. Inausketarekin adar **akastunak** kentzen dira (elkarrekin gurutzatzen dire-

nak) edo **alferrikakoak** (**enborrean** nahi ez den lekuan ateratzen direnak), eta horretarako negu-amaiera da gararik onena, zuhaitzetan **izerdi** gutxi dagoen garaia, inausketa-zaurietatik hainbeste izerdi atera ez dadin.

Adar finak mozteari **matxarda** pasatzea esaten zaio, eta inausketa ez bezala, egin daiteke lan hori zuhaitza hazten ari den garaian ere. Teknika horrekin **hostotza** trinkoago bihurtzea lortzen da eta hostoen neurria txikigotzea. Alanbrearekin, berriz, adarren **makurdurak** zuzentzea lortzen da eta horrela ez da inausi beharrik izaten. Aluminiozko alanbrea adarretan eta enborrean **biribiltzen** da gehiegi estutu gabe, azalean markarik gera ez dadin.

Birlandaketa

Funtsezkoa da birlandatze-fasea, eta horren **maiztasuna** espeziearen arabera izaten da. Fruta-arboletan

Ondorio Nagusiak

Zein dira artikulua irakurri ondoren atera daitezkeen ondorio nagusiak? Guk batzuk bildu ditugu hemen. Baina ikusiko duzun bezala, hutsune batzuk jarri ditugu zuk ideia osa dezazun.

- Ez badituzu bonsaiak behar bezala zaintzen, berehala dira.
- Ekialdean (Txinan, Japonian...) da bonsaien zainketa.
-azken urte hauetan ugaritu egin dira bonsai-zaleak.
-askotako bonsaiak daude.
- Erosi nahi izatera, saltoki ugari daude: landare tropikalak dira.
- Klimaren arabera bonsai-motak daude, zuhaitzak bezalaxe. dira aproposenak.
- Bonsaiak landare gazte diren bitarteankomeni da, garapena ondo jarraitzeko.
- Prozesua osoda eta garaian garaiko zainketa-teknikak erabili behar dira.

urtero egiten da, espezie koniferoetan aski da lau edo sei urtez behin egitea. Normalean, bonsai gazteak helduak baino gehiago hazten baitira, maizago birlandatu behar dira.

Birlandatzeko garairik egokiena da neguaren bukaera-bukaera edo uda-berriaren hasiera-hasiera. Zuhaitz guztien zainak ura eta **elikagaiak** aurkitzeko hazten dira, eta bonsaia lore-ontzian dagoenean, sustraiak hazi egiten dira leku osoa hartzeraino. Hori gertatzen den bitartean, lurra hondatzen joaten da, eta indarra galtzen, eta ura botatzen denean antzematen da hori, urari gehiago kostatzen baitzaio lur zaharkitu horretan sartzea. Zuhaitza lore-ontzitik altxatzean, ikusten da sustraiak **haril** trinko eta nahasia osatu dutela. Hori da birlandatzeko momentua.

Zuhaixka batetik bestera pasatzera-koan arazorik egon ez dadin, beharrezkoa da lore-ontzia, tresnak eta era-

biliko den lur berria ondo prestatuta egotea. Zuhaitza altxatu eta lur zaharra kentzen **arrastelu** batekin sustraien korapiloak deseginez eta horren **heren bat** moztzen da. Ondoren, lur berrian birlandatzen da, makilatxo batekin lur-pixka bat zainen tartean ere sartuz. Eta, amaitzeko, ondo ureztatu behar da landarea, lore-ontziaren **hondoko** zuloetatik ura garbi-garbi irten arte. Garrantzizkoa da fase honetan zein lur-mota erabili behar den jakitea; egokienak lur **pikortatuak** dira, Japoniatik heldu den **akadama**, besteak beste. ■

Garaia eta eginbeharra

Bonsaiak zaintzeko hainbat aholku irakurri dituzu aurreko testuan. Guk eginbehar jakin batzuk zerrendatuko ditugu ondoren eta zuk zein urte garai den egokiena eginbehar hori egiteko adierazi beharko diguzu.

Bonsaiak: eginbeharrak

Noiz? Zein urte garaitan?

Bonsaia erosteko:

.....

Ongarritzeko:

Inausteko:

Birlandatzeko:

AKASTUN.- Defectuoso/a.

Défectueux/euse.

ALFERRIKAKO.- Inútil. Inutile.

APAL.- Repisa. Étagère.

ARGITSU.- Luminoso/a. Lumineux/euse.

ARRASTELU.- Rastrillo. Râteau.

BIRIBILDU.- Enrollar. Enrouler.

ELIKAGAI.- Nutriente. Nutritive.

ENBOR.- Tronco. Tronc.

EZTI-EZTI.- Muy suavemente. Très doucement.

HARIL.- Ovillo. Pelote.

HEREN BAT.- Un tercio. Un tiers.

HONDO.- Fondo. Fond.

HOSTOTZA.- Follaje. Feuillage.

ITURBURU.- Manantial. Source.

IZERDI.- Savia. Sève.

KANILA.- Grifo. Robinet.

KARE.- Cal. Chaux.

LURRUNDU.- Evaporar. Évaporer.

MAIZTASUN.- Frecuencia. Fréquence.

MAKURDURA.- Curvatura. Courbure.

ONGARRI.- Abono. Engrais.

ONGARRITU.- Abonar. Engraisser.

PAGO.- Haya. Hêtre.

PIKORTATU.- Granulado/a. Granulé/e.

SAIHETSI.- Evitar. Éviter.

UREZTONTZI.- Regadera. Arrosoir.

ZURBIL.- Pálido/a. Pâle.

BOGA, euskara Internet bidez ikasteko

Euskara etxetik mugitu gabe ikasi nahi al duzu? Ordenadorea eta Internetarako konexioa badituzu, BOGAk aukera hori eskainiko dizu. Euskaltegi batean izena ematea besterik ez zaizu faltako.

Esan daiteke **HABE aitzindaria** izan dela euskarri informatikoe-tan garatutako baliabide-ak gizarteratzerakoan. Hori horrela, 1999an HABENET (www.habe.org) web gunearen aldeko apustua egin zuen, hainbat zerbitzu euskaltegi eta edozein hiritarren eskura jarri. Horrekin batera, HEZINET euskara ikasteko programa informatikoa ere bereganatu eta doan eskaini zien bere eremuko euskaltegi, euskal etxe eta erakundeei. HEZINET-ek, euskararen ikaskuntza bakartua eta asinkronoa **ahalbideratzen** zuen eta horrek aurre-
rapauso handia suposatu zuen. Izan ere, ikasleak berak erabaki baitzezake-
en zein ordutan ikasi, baina ez zein lekutan eta, ondorioz, leku jakin batera jo beharra eskatzen zion, HEZINET sare lokalean baino ez baitabil, **malgutasu-**
naren kalterako. Azken arazo hau gainditu nahian garatu da BOGA pro-
grama informatikoa, euskara Internet bidez ikasteko.

BOGAren ezaugarriak

Euskara Internet bidez ikasteko sistema multimedia da BOGA. Ordenagailu bidez, on-line eta CD batzuen bidez funtzionatzen du. AURTEN BAI Fundazioak Bilboko BASS enpresa eta Euskal Herriko Unibertsitate Publikoko Informatika sailaren laguntzaz **garatu** da.

BOGAk euskalduntze prozesu osoa hartzen du eta bost ikastarotan zatitua dago:

HEOK	BOGA
1A	1.go ikastaroa
1B	2.a
2. maila	3.a
3. maila	4.a
EGA	5.a

Ikastaro bakoitza 15 unitatetan banatzen da eta horietako bakoitza 10 saiotan. Saiok ariketez osatuta daude, batz bestea 30 ariketa saio bakoitzeko eta horiek eginaz egingo du aurrera ikasleak. Ariketen nolakoari dagokio-
nez ere, zabala da sistemak eskaintzen duen ariketen nolakoa: hutsuneak bete, azpimarratu/aukeratu, egia/gezu-
rra, ordenatu, bikoteak osatu... Ikasleak saioko ariketa guztiak egiten dituenan sistemak testa egingo dio; gainditzen badu, aurrera eta bestela, errebasoko saioa sortuko dio. BOGAk **aurreikusitako** saio guztiez gain, eta ikaslearen ibilbidearen arabera sor dakizkiokenez gain, irakasleak ere aukera du, hala iri-
tziz gero, ikasleari **neurriko** saioak sor-
tzeko. Beraz, unitate bakoitzak dituen 10 saioak egin beharreko gutxieneko lana da; hortik gora ikaslearen lanak aginduko baitu.

Nola neurtzen da ikasitakoa?

Ikasleak lana egin ahala sistemak froga batzuk pantailaratzen dizkio. Horiek bi eratakoak dira: saioko testa eta unitateko testa.

Ikasleak unitate bakoitza banatuta dagoen saioretako bat aukeratu behar du eta bertan dauden ariketak burutu. Horrela, saio osoa egiten duenean saio-ko testa egingo du eta gainditzen badu, hurrengora pasa. Gainditzen ez badu ere, pasa daiteke hurrengora, baina oraingoan sistemak errepasoko saio bat sortuko dio, beste guztiekin batera egin beharrekoa. Saio guztiak egiten dituenean, unitateko testa egin beharko du.

Unitateko testa hizkuntz formetan **oinarritutako** azterketa da eta ikasleak bertan agertzen diren formak ezagutzen dituela frogatu behar du. Gainditzen ez badu, beste bi aukera izango ditu. Eta hirugarrengoa gainditzen ez badu, berriro unitate osoa egitera **behartzen** du sistemak.

Ikasleak gainditu ez dituen eduki klabeak erabiliz, (BOGA-n, edukien hurrenkeran, batzuk klabetzat jotzen dira eta beste batzuk ez) tutoreak (birtualak), automatikoki, errepasoko saioa sortuko dio. Zenbaitetan, ikasleak orokorrean gandi dezake testa, baina edukiren bat gainditu gabe geratu. Horrek ez dio galaraziko aurrera jarraitzea, baina, oraingo honetan "ERREPASATZEKOAK" izeneko karpetan hainbat ariketa gordeko dizkio, **kolokan** gelditu zaizkion eduki horiek lantzeko.

Nola sartu BOGA-n?

BOGA erabili ahal izateko, ikasleak **pasahitz** bat izan behar du (euskaltegi batean matrikulatzen denean eskuratu du) eta horrekin batera lau CD jasoko ditu ikastaro bakoitzeko. Beraz, BOGAren edukia bi bidetatik helarazten zaio ikasleari: ariketak Internet bidez, hortaz, Internetera konektatua egon behar du ikasten ari den denbora guztian eta aldi berean, dagokion multimedia CDa sartu behar du CD **irakurgailuan**. Horrela, abiadura ezin hobea lortzen du. Ariketen zuzenketa bat-

-batekoa da, baldin eta erantzun irekia eskatzen dutenak ez badira (laburpenak, balorazioak...), izan ere, azken hauek irakasleari igortzen zaizkio, eta multimedia **kargatu zain** ez du itxoin behar, portu lokalean baitu (CDetan).

BOGA eta autoikaskuntza ez dira gauza bera

BOGA euskara ikasteko baliabide informatikoa dugu. Tresna indartsua, baina ez nahikoa, ez baitu BOGAk bere horretan autoikaskuntza bidezko euskararen ikaskuntza integrala erabat **bermatzen**. HABEK euskaltegien eskura jartzen du baliabide hori, horiek baitira autoikaskuntza-zerbitzua eskaintzen dutenak eta beraiei dagokie, eskura dituzten baliabideez baliatuz, zerbitzu hori eratzea. HABEK horretan laguntzeko baliabideak eskaintzen dizkio: BOGA, HEZINET, ikasmaterialak, **trebakuntza**, diru-laguntza...

Baliabide batez ari gara eta honekin batera zein baliabide eskaintzen dituen euskaltegiak (edo autoikaskuntza-zentroak), nola **kudeatzen** den, eta, azken finean, zein eratako zerbitzua eskaintzen zaion erabiltzaileari erabakigarriak izango dira ikaslearen arrakasta bermatzeko. ■

AHALBIDERATU.- Posibilitar. Faciliter.
AITZINDARI.- Precursor/a. Précurseur.
AURREIKUSI.- Prever. Prévoir.
BEHARTU.- Obligar. Obliger.
BERMATU.- Garantizar. Garantir.
GARATU.- Desarrollar. Développer.
IRAKURGAILU.- Lector. Lecteur.
KARGATU ZAIN.- Kargatu arte. *Hasta que se cargue.* Jusqu'au moment où il se charge.
KOLOKAN.- Sin dominar. Sans dominer.
KUDEATU.- Gestionar. Traiter.
MALGUTASUN.- Flexibilidad. Flexibilité.
NEURRIKO.- A la medida. Sur mesure.
OINARRITU.- Basarse en. Se baser.
PASAHITZ.- Contraseña. Mot de passe.
TREBAKUNTZA.- Preparación. Préparation.

Buletin elektronikoa gazteentzat

Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteria Zerbitzuak, Gazte Informazioko bulego batzuekin batera, martxan jarri duen ekimen baten berri eman nahi dizuegu segidan. Gazteei informazioa ematea du helburu, horretarako teknologia berriak erabiliz. Gazte harpidedunei astero posta elektronikoa bidez iritsiko zaie hainbat gairen inguruko edukia.

Gazteentzako informazio interesgarria

Gazteentzako informazioa helarazteko bide berri honen bitartez, astero harpidedunaren postontzi elektronikora honako gaietako buruzko informazioa iritsiko da: ikastaroak, ekintza kulturalak, lana, bekak, sariak, gazteria-programak, etab.

Halaber, informazio hori bera Gazteria Zerbitzuaren web gunean aurkituko dugu; bertan gazteen intereseak diren albiste eta dokumentuak bilduko dira.

Harpidetza egiteko

Norbere postontzian informazio anitza eta eguneratua jaso nahi duenak,

www3.gipuzkoa.net/corporac/Juv/gazteria/boletinese.htm

helbidean egin behar du harpidetza. Bi dira pausuak: nahi den herria aukeratu eta nor bere helbide elektronikoa idatzi. Gure postontzira mezu bat iritsiko da, eskaria behar bezala jaso dela bermatzeko. Bukatzeko, harpidetza berretsi eta kito.

Buletinean gazte-informazio orokorra jasoko dugu, baina baita herri bakoitzeko Gazte Informaziorako Bulegoak emandakoa ere. Gainera, herri bakoitzaren inguruko albiste interesgarriak ere bidaliko dira.

Oraingoz, herri hauek bakarrik aukera daitezke:

- Arrasate
- Astigarraga
- Azkoitia
- Azpeitia
- Donostia
- Hondarribia
- Irun
- Legazpi

Demagun zure herria ez dagoela zerrendan, baina zuk interesa duzula zure herriari buruzko informazioa jasotzeko. Idatz ezazu mezu bat eskari hori eginez.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Guk idatzitakoa irakurri nahi baduzu, jo 39. orrialdera.

A ZE ZARATA!!

Zarata "nahi ez den soinua, gustukoa ez dena, alegia" dela esan daiteke. Zentzu fisikoan, zarata soinua da eta hartzailleen zirkunstantzia subjektiboek zehazten dute zarataren kalifikazioa.

Europako Erkidegoen Kontseiluaren 1977ko maiatzaren 17ko Ebazpenak zarata horrela definitzen du: "gizakiarentzat izaera afektibo desatsegin eta hein desberdinetan onartezina hartzen duten soinu-multzoa, batez ere sortzen dituen enbarazuen, nekearen, kalteen eta, zenbaitetan, minaren ondorioz".

Azken batean, zarata oinarrizko maiztasun desberdinak dituzten soinuen nahasketa konplexua da. Zentzu zabalagoan giza jarduera bat oztopatzen duen edozein soinu jo daiteke zaratatzat.

[i]nteresgunea

Irakurtzen hasi aurretik

- 1.- Zarata izango dugu hizpide orrialde hauetan. Laburbil dezagun gaiaren inguruan dakizuna ondorengo taula hauetan:

NATURAREN BEREZKO ZARATAK — Trumoiak —		OSPAKIZUN/EGUN ZARATATSUAK — Donostiako/Azpeitiko Danborrada —	
KALEKO ZARATAK — —		ANIMALIA ZARATATSUAK — —	
ETXE BARRUKO ZARATAK — Garbigailua zentrifugatzen ari denean —		LANBIDE ZARATATSUAK — Tabernariak —	
MENDIKO ZARATAK — Ehiztariak —		KIROL ZARATATSUAK — —	

Guk jarri ditugunak ikusi nahi badituzu, jo ezazu 39. orrialdera

OHARRA: Taula honek atal asko izan ditzake. Hala nola, musika zaratatsuak, jarrera zaratatsuak, herrialde zaratatsuak... Zure esku dago atal eta zerrenda gehiago eranstea.

- 2.- Zarata-mota batzuk gustagarriak izan daitezke. Besteak, gorrotagarriak. Beste batzuk... Antola al ditzakezu ipini dituzunak zutabe hauetan? Saia zaitez arrazoitzen.

Gustagarriak	Jasangarriak	Gorrotagarriak	Jasanezinak	Onartezinak
- Jai-giroan gozatzeko, Danborrada azpeitiar eta donostiarrentzat.	-	-	-	-

- 3.- Gehiegizko zaratak ondorioak dakartza. Zein dira orokorrenak? Segi guk idatzitakoaren atzetik:

— Beldurra, loa eragozteak... ..

Guk jarri ditugunak ikusi nahi badituzu, jo ezazu 39. orrialdera

Herrialde industrializatutako kideok, edo **garapen** maila ontsu bat dugunok, zarataz inguratutik bizi gara, eta ezinbestean, dirudienez. Mundu osoko arazoa den arren, badi-ra **aldeak** herritik herrira.

Hotsa eta zarata

Ikusmena **ez bezala**, entzumena beti dago adi, beti ari da estimuluak jasotzen, eta belarrietara iristen zaigun informazio askok hotsa dakar berarekin, guk **nahi ala ez**. Gure bizimodua, hein handi batean, estimulu garrantzizko eta beharrezko dugun hotsari atxikia da. Eta **era berean**, inguratzen gaituen ia ororekin harremanetan jartzeko dugun komunikazio-bidea da.

Segun nondik datorren, ze ezaugarri dituen, edo gu zein egoeratan harrapatzen gaituen, hotsak laztanak irudituko zaizkigu batzuetan eta bestetan zarata **oldarkorak**. Hotsaren eta zarataren arteko aldea garbia da: desio ez dugun hots **orori** esaten diogu zarata.

Beraz, aldea subjektiboa da. Soinu bera, musika adibidez, **ezin ederrago-tzat hartuko** du disfrutatzen duenak, aberasgarritzat joko, baina musika hori buruko mina duen batek derrigorrean entzun behar badu, edo lotan dagoen batek, eraso **nardagarritzat** hartuko du.

Garapena eta zarata

Teknikaren garapenak, garraiobideak ugaltzeak, eremu txikian jende asko **biltzeak**, gure ohiturek, hiriak planifikatu gabe eraikitzeak... Horrek guztiak ekarri du ingurugiroa **zapuzten** duen hots-klase bat, gizakiak bere inguruarekin harremanetan jartzeko ahaleginari bate-**re onik egiten ez** diona.

Hotsa berez hor dago; horri gizakiak sortutakoa **erantsi** behar zaio. Hots erantsi hori azken urteotan bikoiztu egin da Europako Ekonomi Elkarteko herrialdeetan. Kutsadura akustikoa horrenbeste areagotu da, zabor-klase hori kaltegarrienetakotzat jotzen baita gaur egun: **hainbestekoa da** duen eragin petrala.

ZARATA

wentxi

(OCDE=OECD) ELGE, Ekonomi **Lankidetza** eta Garapenerako Erakundearen txosten baten arabera, Espainia da, Japonen ondotik, zarata gehien **noztzen** duen herrialdea. Hori munduan, Europan beste inork ez dio *irabazten* horretan. Horrek ez du esan nahi, inondik ere, Espainia denik munduko bigarren herrialderik garatuena, eta Europako lehena. Hor badiara beste ezaugarri batzuk aintzat hartu beharrekoak, hala nola, jendea kontzientziatua dagoen ala ez hotsa gutxitzeko, eta ea herritarrak benetan jabetzen diren hotsak **dakartzan** kalteez.

Osasuna eta zarata

Osasunaren Mundu Erakundeak eta beste ikerlari askok diote, **aho batez** esan ere, osasunerako erabat kaltegarria dela zarata. Ez soilik alderdi fisiologikoari erreparatuta, baita psikologikoari ere. Alde batetik, entzuteko ahalmena murrizten zaigu, eta bestetik, eguneko jardunean zaratak nekarazi eta **erretxindu** egiten gaitu, eta lanerako eta harremanetarako trabak ezarri. **Kalteak** sortzen ditu, ezin konta ahala: komunikazioa zailagotzen digu, loa hondatu, estresa sortu, erretxindu egiten gaitu, lan-ahalmena gutxitu, baita kontzentrazioa ere... Oldartzen gaitu, nekatzen, buruko eta tripako minez jartzen, arteria-presioa eta bihotz-taupadak aldatzen, erantzun imunologikorako ahalmena **moteltzen**, psikea gaixotzen, depresioak eragiten, sistema endokrinoa **ahultzen**...

Baina zarataren pertzepzioa subjektiboa baita, **norberak** bere erara bizi baitu, denok ez ditugu berdintsu noztzen kalteak. Baina, zarata ez da aseptikoa gure gorputzarentzat. Nahiz gu konaturatu ez, gorputzak sufritu egiten du.

AHO BATEZ.- *Con unanimidad.* Unanimement.

AHULDU.- *Empeorar.* Dégrader.

ALDE.- *Diferencia.* Différent.

BILDU.- *Reunir.* Réunir.

DAKARTZAN (EKARRI).- *Comportar, ocasionar.* Occasioner.

ERA BEREAN.- *Así mismo.* De même.

ERANTSI.- *Añadir.* Ajouter.

ERRETXINDU.- *Irritar.* Irriter.

EZ BEZALA.- *A diferencia de.* Contrairement à.

EZIN EDERRAGOTZAT HARTU.- *Ezin ederrago. Mejor imposible, nada mejor. Rien de mieux. Ezin ederragoztat hartu. Considerar que no hay nada mejor.*

Croire qu'il n'y a rien de mieux.

GARAPEN.- *Desarrollo.* Développement.

HAINBESTEKOA DA.- *¡Hasta es extremo llega, es tanta la...! Il arrive jusqu'à tel point!.*

KALTE.- *Perjuicio.* Dommage.

LANKIDETZA.- *Trabajo en común, cooperación.* Coopération. Travail en comun.

MOTELDU.- *Ahuldu. Disminuir, desmejorar.* Détériorer.

NAHI ALA EZ.- *Inevitablemente.* Inévitablement.

NARDARGARRI.- *Desagradable, repelente.* Désagréable.

NORBERA.- *Cada cual.* Chacun/e.

NOZITU.- *Pairatu, jasan.* Souffrir.

OLDARKOR.- *Agresivo/a.* Agresif/ive.

ONIK EGIN EZ.- *Perjudicar.* Nuire.

ORO.- *Guztia.* Todo. Tout/e.

ZAPUZTU.- *Estropear, echar por tierra.* Gâcher.

Hori horrela dela argi ikusten da laborategietan:

- 65 dezibeliotik gorako hotsa entzun behar duenari, epe motzean %20tik gora gehituko zaio **bihotzekoa** izateko arriskua.
- Ume-agureak oso **sentiberak** dira loa galarazten duten hotsekiko. Agureak, lo arina baitute edadeagatik, **emangoak daude** esnatzera, baina hala eta guztiz ere, bai batzuek eta bai besteek aldaketa fisiologikoak izango dituzte, nahiz primeran lo egin: bihotz-taupadak ez dabilta normal, baso-uzkur-dura...
- Elkarri laguntzeko dugun **berezko joera** gutxitu egiten du zaratak, eta zaratarik ezak **erraztu**.
- Laborategietan animaliekin egindako ikerketek diotenez, 110 dezibeliotik gorako hots-giroarekin minbizia lehenago sortu eta aiseago garatzen da. Adibidez, auto-bozina edo anbulantzia baten sirena-hotsa metro batera jarrita, edo dantzaleku baten hotsa, edo rock-emanaldi batena, trumoiarena, edo moto baten **ke-hodiarena**...
- Industria, aireportu, autoz jositako bide eta antzeko **zarata-guneetatik** gertu ikasten dabilzan **eskolaumeak atzendu** egiten dira irakurtzen ikasterakoan, oldarkorrak dira, nekatzen errazagoak, **liskartsuagoak**, **bakartiagoak**, eta besteekin ez dira hain

aise erlazionatzen. Hau da, askok uste dute kutsadura akustikoak eskolaumeen ikasbidea eta giza garapena erasotzen dituenaz, hori gerora kaltegarria izango dela hazten direnean.

Beste eragin batzuk

Azkenik, OME-ren arabera, zarata osasunaren etsaia da, eta gainera, sortzen dituen kalteak **pilatu** egiten dira bata bestaren gainean. Baina eragin soziokultural, estetiko eta ekonomikoak ere badi-tu: norbere etxean kanpoko eraso sen-titzea, **ezin hitz egina** aldamenekoekin, hotsen **nabardurak bereizteko** ahalmena urritzea, bizitzeko garrantzizkoak diren hotsak **ezin entzuna** zaratak estaltzen dituelako, etxeak balioa galtzea zarataren kulpagatik... Azken batean, hiritarren arteko elkarbizitza **zapuzten ari da**.

Hiria ekologiarri lotu behar zaio. Hiriak bizitzeko direnez, hotsa behar bezala gestionatu behar da, erabaki okerrak saihestuz eta oker hartutako erabakietan **atzera eginez**. Ahalegin handia eskatzen du horrela jokatzek, baina **sinistuko ahal dugu** lor daitekeela: beste batzuek lortu dute bada!

Ba ote da hotsa kontrolatzerik?

Hotsa kontrolatzeko metodoak bi eratakoak izan daitezke: aktiboak eta pasiboak. Pasiboak garatuago dauden arren, metodo guztien helburua zarata sortze beretik murriztea da. Hotsak gutxitzeko era pasiboen artean, hona batzuk: azaleko zurgatzaileak (pantaila akustikoak), **isilgailu** erreaktiboak, gai porotsuak, bibrazioen aurkako euskarriak, erresonantzaileak...

2003ko ingurumenari buruzko datuak EAEn

www.ingurumena.net

Gaur egun ez dago adierazle honen **bilakaerari** buruzko daturik, baina biltzen ari dira. Gainera, 17 udalerritan ari dira gauzatzen Zarata Inpak-tua Ebaluatze Planoa.

Euskal Autonomia Erkidegoko populazioaren % 80ak adierazi du zaratarekin nahiko edo oso kezkatuta dagoela.

UDALERRIA	DIAGNOSTIKOA	EKINTZA PLANA	EKINTZAK GAUZATZEN
AMURRIO	■		
ANDOAIN	■		
ARRASATE	■	■	
AZKOITIA	■		
AZPEITIA	■	■	■
BERMEO	■	■	■
BILBO	■	■	
DONOSTIA	■	■	
DURANGO	■		
GERNIKA	■		
HERNANI	■	■	
IURRETA	■	■	
LASARTE	■	■	
MUNGIA	■		
TRAPAGARAN	■		
GASTEIZ	■	■	■
ZARAUZ	■		

Eraginak direla eta, hona hemen ideiak antolatzeke osagai batzuk. Loturak aukerazkoak direla esan beharrik ez dago. Agian, zuk bestela josiko zenituzke:

1. Ondoeza / Estresa → Nahaste psikofisikoak → Osasun-gastuak
2. Lo nahasia → Bihotz-hodiak erasanak → Lan-emitza urritu
3. Adi egoteko zailtasunak → Eskolan atzeratu, lan eta auto-istripuak gehitu
4. Komunikazio nekezagoa → Jarrera oldarkorrek
5. Gortu → Harreman okerragoak → Ez bizitzeko moduko komunitateak

→

→

→

→

→

Zarata **gutxiagotze aldera**, orain artean abian jarritako ekintzak defentsazkoak izan dira gehienbat: hots-mailak **zehaztea**, zonaldeak mugatzea, pantaila **babesleak** ipintzea... Arkitekturan horrelako eta bestelako neurriak antzoki, areto eta antzekoetan hartu dira, gehienez ere. Baina gaurdaino ez da prebentziozko neurriekin jokatu, hau da, hiri-plangintzetan hotsa ez da jo gai kutsakortzat. Eraikuntzan segun zein zoru-kalitate darabilten, errepideak nolako **gairekin** egiten diren, esaterako, hots gutxi edo gehiago sortuko da. Adibidez, egun autoen gurgpilek zoruaren gainean ateratzen duten hotsa, eta autoen motorrak ateratzen duena **paretsu** dabilta.

Lehen ekintzetako bat hiriko mapa akustikoa osatzea litzateke, hiriko hainbat gunetako soinu-mailak neurtu eta aztertzea. Hasieratik zirkulazioa **arreta-gunetzat** hartu behar da, baina bestelako hots-iturriek ere erreparatu. Mapa akustikoaren azterketaren emaitzak kontuan izanda, hotsa apaltzeko eraginkortasun handiagoko bi motatako neurriak har litezke. Batetik, defentsazko neurriak, epe motzera ezar daitezkeenak –horietako bat, ziklomotoreetako hotsen kontrola– eta, bestetik, prebentziozkoak, epe ertain edo luzera gauzatzeko, hiriarren plangintza urbanistikoa burutzeko une berean zehaztu beharrekoak, seguru. Kutsadura ez sortzeko ahaleginean aspaldi gabiltza **gutxi-asko** herritarrok, eta zaratarena ere ahalegin horretan kokatu behar dugu. Guk geuk zaratarik ez atereaz, eta ateratzen duena ohartaraziz. Osasuna ez da txantxa gero! ■

ABIADURA-MUGA.- *Límite de velocidad.* Vitesse limite.

ARRETA-GUNE.- *Foco de atención.* Foyer d'attention.

ATZENDU.- *Rezagarse.* Retarder.

ATZERA EGIN.- *Retractarse.* Se rétracter.

AUTO-ILARA.- *Hilera de coches.* File de voitures.

BABESLE.- *Protector/a.* Protecteur/trice.

BAKARTI.- *Solitario/a.* Solitaire.

BEREIZI.- *Distinguir.* Distinguer.

BEREKO JOERA.- *Tendencia natural.* Tendance naturelle.

BIDERTATU.- *Duplicar.* Doubler.

BIHOTZEKO.- *Ataque cardíaco.* Attaque au cœur.

Trafikoa

Trafikoa izugarri hazi denez, berau da egungo hiri-inguruneetan kutsadura akustikoaren **sorbururik** nagusietako bat. Gizakia eta ingurugiroa larriki hondatu ditu. Belarriarentzat maila onargarria 65dB (dezibelio) jotzen da, eta trafikoaren erruz, Europar Batasuneko biztanleriaren %25 hortik gorakoa ari da nozitzen. 65 dB zer den ulertzeko, esan dezagun elkarriketa arrunt bat 50 – 60 dB artean dabilela, eta trafikoa duen kalea 70 dB-tan.

Nola arindu trafiko-hotsa?

- Ibilgailua, autoa edo dena delakoa, ondo zaindu, ez hondatzeko. Isilgailuari, ke-tutuari, arreta berezia eskaini. Gurgipen presioa zuzena bada, entzun nahi ez ditugun **dardarizo** eta zaratak apaldu egiten ditu.
- Errespetatu ezazu hirian ezarritako **abiadura-muga**. Zenbat eta azkarrago joan, orduan eta handiagoa da hotsa, eta kalea estua bada, **biderkatu** egiten da hots hori.
- Semaforoan ez azeleratu alferrik.
- Jo ezazu klaxona behar-beharrezkoa denean bakarrik, egiazko arriskua dagoenean.
- Geldialdietan, edo **auto-ilara** luzee-tan, gelditu motorra.
- Ahal den guztietan, erabili garraio publikoa.
- Zoaz bizikletaz edo, besterik gabe, saiatu oinez: osasuntsuagoa izateaz gain, gutxiago kutsatzen du.

BILAKAERA.- *Devenir, cambio.* Devenir.

DARDARIZO.- *Temblor.* Tremblement.

EMANAGOAK EGON.- *Ser más propensos/as a.* Être plus porté/e.

ERRAZTU.- *Facilitar.* Faciliter.

ESKOLAUME.- *Escolar (persona).* Écolier/ère.

EZIN ENTZUNA.- *Imposibilidad de escuchar.* Ne pas pouvoir écouter.

EZIN HITZ EGINA.- *Imposibilidad de hablar.* Ne pas pouvoir parler.

GAI.- *Elemento.* Élément.

GUTXIAGOTZE ALDERA.- *Gutxiagotzeko.* Para disminuir. Pour diminuer.

GUTXI-ASKO.- *Quien más quien menos.* Tout un chacun.

ISILGAILU.- *Silenciador.* Silencieux.

JASANEZIN.- *Jasan+ezin.* Insoportable.

INSOPORTABLE.- Insoportable.

Hots-mailak: Soinu-presioa dezi-beliotan (dB) adierazten da eta gizakiok hautematen ohi ditugun soinuak 0-120 dB bitartekoak dira.

- 10-30 dB bitarteko hots-maila apal-apaltzat jotzen da. Liburutegi batean dagoen giroa izan liteke, adibidez.
- 30-55 dB bitartean: maila apala da: Zure etxeko leihoa giroa duen kale batean badago, eta leiho-ondoan jartzten bazara, 55 dB hortxe izango dituzu. Ordenadore pertsonalak, berriz, 40 dB harrapatzen ditu.
- 55-75 dB arterakoa: maila zaratatsua da. 65 dB maila etxeko **zurgagailuak** lortzen du, ozen jarritako telebistak, irrati-iratzargailuak... Zaborra jasotzen duen kamioiak 75 dB egiten ditu.
- Hots larria 75 eta 100 dB bitartean dabil. Ez aurrera ez atzera dabilen auto-ilararen hots-maila 90 dB-etaraino iritsiko da.
- 100 dB-etatik aurrera **jasanezina** da hots-maila: **oihu bizian aritzen** garenean, diskotekan edo aireportu ondo-ko etxebizitzetan entzuten dira maila hauek.
- 120 dB-etatik gora belarriak min hartzen du. 140 dezibelioko hotsa, esate baterako, hegazkina aireratu eta 25 metrora aditzen da.

KE-HODI.- *Tube de escape.* Tude d'échappement.

LISKARTSU.- *Follonero/a, que le gusta armar gresca.* Aimer faire du vacarme.

NABARDURA.- *Detalle.* Détail.

OIHU BIZIAN ARITU.- *Andar a grito pelado.* Crier à tue-tête.

PARETSU.- *Parejo.* Pareil/eille.

PILATU.- *Acumular.* Accumuler.

SENTIBERA.- *Sensible.* Tendre.

SINISTUKO AHAL DUGU.- *Ojalá nos lo creamos, nos convenzamos.* J'espère que nous le croyions.

SORBURU.- *Origen.* Origine.

ZAPUZTEN ARI DA.- *Estar empeorando.* Être chaque fois pire.

ZARATA-GUNE.- *Ambitos en el que hay ruido.* Lieu bruiteaux.

ZEHAZTU.- *Acotar, limitar, fijar.* Fixer, délimiter.

ZURGAGAILU.- *Aspiradora.* Aspirateur.

Zaratak entzungai

2: Zarata-motak

Entzun ezazu behin jarraian duzun entzungaia.
Zenbat zarata-mota entzun dituzu? Zerrenda itzazu jarraian:

Zuzenketa-orria: 39. orrialdean

3: Zaratarik jasanezinenak

Entzun ondoren, osa ezazu taula.

Galderak:	Neskaren azalpenak	Mutilaren azalpenak
• Nork eragiten du? • Nola? • Noiz? • Zein dira zarata gorrotagarri horren ondorioak? • Zein da konponbidea?		

Eta zure kasuan? Aukeratu jasanezinenak:

- Nork eragiten du?
- Nola?
- Noiz?
- Zein dira zarata gorrotagarri horren ondorioak?
- Zein da konponbidea?

OHARRA: Ariketa hau 22. orrialdean egingo duzunaren aurrekina da. Beraz, ideiak argitu eta hitz gako erantzun galderei.

4: Tabernetako ordutegiak

Tabernak ixteko ordutegiak hamaika buruhauste sortu izan ditu bai bizilagunen elkarteetan eta baita tabernarien artean. Ika-mika honen inguruan arituko dira jarraian duzun entzungaia.

Entzun ondoren, erantzun galdera hauei:

- 1.- Zein da tertulia-kide hauek hizpide izan duten gaia?
- 2.- Eusko Jaurlaritzak martxan jarri duen kanpaina baten berri ematen du: Gogoan al duzu izenburua?
- 3.- Ika-mika honetan zein dira partehartzaileak?
- 4.- Ordutegia zehaztea konponbidea al da?
- 5.- Zer gertatzen da ordutegia denek errespetatzen ez dutenean?
- 6.- "Nahi dudana egin dezaket" esaldi honen aurrean iritzi bat entzun daiteke entzungaia. Zein da?

Zuzenketa-orria: 39. orrialdean

- 7.- Eta zure iritzia zein da? Idatzi lasai hemen:

.....

.....

.....

Guk jaso nahi izatera, beti bezala helbide honetara bidali: HABE Aldizkaria, Vitoria-Gasteiz 3, 5.a 20018-DONOSTIA edo bestela argitalpenak@habe.org

Isiltasuna liburuan bildua

Ibon Egaña

Egunerokotasunak, presak, etengabeko hitz-jarioak, musika ozenegiak edo telebistaren marmarrak sortuta-ko zarataren aurrean, isiltasun eskuda bat eskaintzen digu literaturak. Liburua isiltasuna biltzen duen gela txiki bat da. Baina isilik egotea eta ezer ez esatea, sarri, ez da gauza bera. Isiltasuna, hitz egiteko beste modu bat baino ez da.

“Isiltasunaren baitan hitz guztiak daude” idatzi du Karlos Linazasoro egile oparoak argitaratu berri duen **Isiltasunaren adabakiak** (Pamiela, 2003) liburuan. Liburu ezohiko eta bitxia da tolosarrarena, bakana gure artean. Izan ere, apunteak, oharrak dira (mila baino gehiago) liburua osatzen dutenak, idazleak 1998 eta 2001 urte- en artean bildutakoak. Lerro bakarreko apunteak dira gehienak eta badira bi hitz elkar josiz soilik osatuak. Izan ere, izenburuak iragartzen duenez, isiltasunari hitz egiten utzi nahi dio tolosarrak. Apunte labur-laburrak eman, isil, inguruko zarata oro ezabatuta eta, ondoren, irakurlearen esku utzi, hark apuntea inguratzen duen isiltasuna bere baitan bete dezan. Apuntearen laburrak isiltasunean oihartzun izan dezan.

Linazasorok bezala, Françoise Xenakis idazle frantziarrak ere isiltasu-

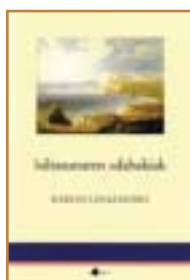
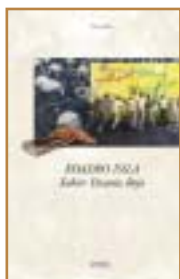
nari, tarte zuriari lekua egin zion **Uhaldean** (Txalaparta, 1993) narrazio bitxian. Puntuazio-ikurrik erabili gabe, paragrafoen arteko hutsarte zuriekin jolastuz, isiltasuna, hutsunea esanahiz bete dezan uzten dio Xenakisek irakurleari, amodioaz, duintasunaz eta konpromisoaz diharduen liburu errepikaezinean.

Isiltasuna da, halaber, zeharka eta azpitik, protagonista Pello Lizarralderen **Un ange passe -isilaldietan-** (Erein, 1998) narrazio bilduman. **Sargori** (Pamiela, 1994) aurreko liburuan bero itogarriak lotzen zituen bertako narrazioak; **Un ange passe** honetan, berriz, isiltasuna, elkarrizketetan izan ohi diren isiluneak dira ipuinen arteko lokarri. Frantsesez, “un ange passe” esapideak elkarrizketa batean sortzen den isilune luzeari egiten dio erreferentzia eta isilune horiek aurkituko ditugu liburu-ko narrazioetan: Anak eta Maitek lagun baten heriotza aipatzen dutenean, edo mutil gazte maiteminduak maitalea tren geltokian agurtzen duenean. Isiltzen garenean esaten duguna, isiltasunaren mintzoa biltzen du paperera Lizarraldek, ohiko estilo zaindu eta berezkoan.

Juan Kruz Igerabidek ere isiltasunak duen adierazkortasuna, isiltasunaren barruko esanahia du hizpide **Mailu isila** (Alberdania, 2002) poesia-libu-

ruan. Poesia mailu bat dela idatzi zuen behin Gabriel Arestik eta Igerabidek ere poesia mailua dela aldarrikatzen du, zaratarik egiten ez duen mailua, ordea, **mailu isila**: “Mailu isil bat behar dut, gaez, inor ohartu gabe, mundua desegiteko”. Eta poesia isilaren apaltasunez, gogoetak egiten ditu Igerabidek, hala poetaren barru-barruko egonezinez, nola Euskal Herriko egoera sozio-politiko mikatzaz. Guztia ere poeta euskaldun nahiz atzerritarrei egindako omenaldiz eta aipamenez zipriztinduta.

Euskal Herriko gatazka eta egoera soziala hizpide ditu, baita ere, Xabier Etxaniz Rojo idazle donostiarrek **Koadro isila** (Erein, 2003) lehen eleberrian. Zalantza betetako 30 urteko gaztea da Santi, liburu-ko protagonista. Gaztetan **Jarrain** ibilitakoa, iraganean bizitakoen eta etorkizunaren arteko bidegurutzean aurkitzen da eta pinturan aurkitzen du bere sentipenei adierazpidea emateko bidea. Laura emaztearekin, Nekane maitalearekin edo Jessica gaztearekin dituen harreman korapilatsuak sarean harrapatua dute Santi eta maiz bere burua zer esan jakin gabe ikusiko du, mutu, isil, esan beharrekoa esateko ezgauza. Koadroak ere, pinto-reak bezala, isiltasuna ematen dio erantzun bakar. ■

Nekane zaharra sutara bota, San Juan bezperan bazeundete bezala. Behinola ohera eraman zintuen Nekane hura erre eta Nekane berria sortu errautsetatik, horixe dela egin nahi duena.

Nekane nekatuta dago Nekane izateaz.

Nekane-ek bukatu duela esan dizu. Zerbait esan nahi badiozu orain duzula aukera.

Baina zer esan ez dakizula geratu zara.

Orain duzu hitz egiteko txanda.

Isilik geratu zara, baina.

Koadro isila, Xabier Etxaniz Rojo

Zarataz aritu gara luze eta zabal aurreko orrialdeetan. Oraingoan, zuri dagokizu zarataz jardutea. Esan bezala, zarata-gune ugari daude gure inguruan, ikus bestela honako sailkapen hau (irakurgaian irakurri edota hausnartutakoaren arabera sailkapen hau nahi adina osa dezakezu):

Ingurune-zarataren guneak :

Garraioa	Errepideak, Trenak, Aireportuak...
	...
Industria	Industriako instalazioak, Makinak...
	...
Hiri-ingurunea	Trafikoa, Lantegiak, Gaueko aisialdiko inguruak, Obrak, Aparkalekuak
	...
Beste zenbait	Kiroleko/Aisialdiko motorrezko ibilgailuak: motorrak, uretako motorrak, ultra-arinak, etab. Festak eta jaialdiak, Merkataritza-guneak
	...

Gune horiek sortzen duten enbarazua faktore desberdinen arabera da. Deskriba ezazu nolakoa den zure ingurua zaratari dagokionez, jarraian duzun eskemari jarraituz:

Gune-mota:

Egoera berria den ala lehendik zegoen:

Inguruneke zarata-mailak:

Zarataren kalifikazioa:

Zarataren ezaugarriak:

Eguneko zein alditan sortzen den (egunez, gauez...):

Laneguna edo jaieguna den:

Eskeman jasotako informazioaz baliatuz, molda ezazu eskutitz bat zure kexa azalduz. Hartzailea zure kexaren arabera izango dela kontuan hartu idazten hasi aurretik, izan baitaiteke auzokideen elkarteko arduraduna, alkatea, zinegotzia, foru diputatua...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Gaiarekin lotuta, gure aldizkarian argitaratu diren beste artikulu batzuk irakurri nahi badituzu, hona hemen:

15. alea: *Zaratak ez du barkatzen*. 17. or.
 66. alea: *Gaur zarata, bihar gorraizea*. 22,23. or.
 154.alea: *Gau-giroa, sesio-bide*. 21,22, 23. or.
 273. alea: *Pub eta diskotekak goizago itxi?* 13. or.
 288. alea: *Entzumena galtzen ari gara*.

[i] nteresgunea

Saile honetako gonbidatu guztiei, euskara ikasten aritu direnean bizi izandako hainbat konturi buruzko galderak egiten dizkiegu, denei berberak. Zuetako asko bezalaxe, euskaldun berriak izanik erantzun digutena interesgarria gertatuko zaizuelakoan.

Caroline Phillips

Caroline Phillips musikari gisara ezagutzen dugu Euskal Herrian, baita Mixel Ducau bere senarra ere. Biak dira berriki sortu den *Bidaia* taldearen partaide. Baina, guk e-mailak *Phillips Internet Consulting*-era bidali dizkiogu emakume honi. Aurten enpresari onenaren saria eman diote. Guk, saile honetako gainerako gonbidatuak bezala, euskaldun berria delako aukeratu dugu. Estatubatuarra da Caroline jaiotzez. Bere biografia HABE Aldizkarian duzue, 257. alean. Baionako gau-eskolan hasi zen euskara ikasten, han urte eta erdi egin zuen. Gero beste bi ikastaldi ere egin zituen, bosna egunekoak. Eta gero eskola partikularrak, "kurtso pribatuak" berak dioen bezala.

1. Zein da zure ustez ikasteko modu hobea: bakarka ala taldean, ala biak batera?

Jendearekin. Bakarka ez da ongi ikasten.

2. Zer da irakasle batengan gehien estimatzen duzuna?

Izpiritu irekia. Jadanik izan dut irakasle bat esan didana Gipuzkoako azentua dudala. Baina, esan dit hori ez dela euskaldunen azentua. Niretzat hori ez da jarrera ona: norbaitek nahi badu euskara ikasi, bada, edozein azenturekin ikasten du. Ez da euskara bat, milaka baizik.

3. Nolakoa zen zure ikaskide-taldea?

Lehen urtean oso ona, eta horregatik uste dut aurreratu dudala. Eta bigarren urteko jendea, berriz, ez zegoen oso motibatua... Eta horregatik utzi egin nuen, eta ikastaldiak egiten hasi.

4. Gustuko al dituzu ikasgelatik kanpoko ekintzak? Zergatik?

Ez genituen egiten. Adinean alde handia zegoen. Hori bigarren urtean. Lehen urtean bestela zen, eta orduko bi adiskide baditut.

5. Zer ikasten da beste ikasleengandik?

Beti ikasten duzu zerbait. Eta elkartrukatze bat dago, eta hizkuntza bat ikasteko oso inportantea da hizkuntza horretan pentsatzea, eta hobe da, nahiz hitzak gutxi izan, hitz gutxi erabili, baina hizkuntza horretan pentsatuz, ez itzulpen bat eginez.

6. Zerk edo nork lagundu dizu gehien euskara ikasten?

Euskal Telebista eta Euskadi irratia begiratzea eta entzutea. Baita ere nire adiskideekin —musikariak— hitz eginda.

7. Laguntzen al dizute teknologia berriek euskara ikasten?

Kontsultatzen ditut euskarazko web orriak, eta beraz, nahi baduzu bai.

8. Gramatikazko arauak zer dira zuretzat, lagungarriak, oztopo, gehiegi dira agian?

Gehiegi. Konplikatu da, baina edozein hizkuntzatan, nik lehendabizi harrapatzen dut lexikoa, eta gero lexikoarekin ezartzen ditut aditzak eta. Hasi nintzenean ez nuen uste hain konplikatu izanen zenik.

9. Zer izan da errazena gertatu zaizuna? Zergatik?

Ez dakit. Kantatzea, akaso. Eta zailena, konparaketak. Baditut hutsunak. Batez ere ahozkoari garrantzia emanez ikasi dudalako. Gerora ikasi dut idazten eta.

10. Nola konbentzitzen duzu zeure burua ikasten jarraitzeko?

Euskal Herrira etorri nintzenean bi bide nituen: euskara ikastea ala espainiera ikastea. Eta pentsatu nuen nik italiara egiten dudalako, espainiera errazegia izango zela, orduan euskara ikastea erabaki nuen. Nire senarrak ez zidan presiorik egin nahi euskara ikasteko. 1992an etorri nintzen, ekainean, Euskal Herrira eta irailean hasi nintzen gau-eskolan. Agian niretzat beste kultura bat, beste gizarte bat ireki zitzaidan.

11. Zertarako ikasi nahi zenuen euskara?

Kuriositate handia nuen, baina hasi nintzenean ez nuen pentsatu euskara horrela ikasiko nuenik. Eta ez nuen beldurrik hanka-sartzeak egiteko.

12. Une honetan non erabiltzen duzu euskara?

Etxean, ikastolan. Alabaren ikastolako zuzendaria naiz. Lanean, zeren baditut bezero euskaldunak, eta euskara hutsean hitz egiten dut eurekin.

Testua eta argazkiak: Aitzol Uriarte

Aitor Solozabal 42 urteko Elorrioko baserritarra da. Arantxa Apraiz bere emazteagaz batera egiten dau beharra, txarriak, behiak eta arrautzatarako oiloak hazten. Hilabete batzuetatik hona bere animalia guztiak internetetik ikusteko aukerea eskeintzen dau, www.granja-familiar.com helbidean. Askotan entzun izan da Interneten edozer topatu leiola. Orain artean, baina, ez **egoan** era honetako gauzarik sarean. Hori dala eta, oihartzun itzela euki dau Aitorren ekimenak.

Aitor Solozabal: "Gure kortan beharra zelan egiten dan erakusten dogu"

HABE.- Zergaitik erabagi zenduan zure kortea sarean eskegitea?

AITOR SOLOZABAL.- Hasikera baten bideozaintzea ipintea pentsatu neban, kortako animaliak etxetik zaindu ahal izateko. Baina, behin holakoetan hasita, erabagi genduan hoba zala jente gehiagok **be** gure kortan beharra zelan egiten dan ikusi ahal izatea. Bost web kamera erosi **nebazan** eta Interneten web gunea zabaldu neban, besterik ez.

H.- Zure ekimenak jakin-min haundia biztu dau, ezta?

A.S.- Itzela izan da. Komunikabideen deiei **erantzun eta erantzun nabil**. Hemengo komunikabideetan **ez eze**, Alemaniako telebistea, France Press edo Kataluniako telebistea be **etorri jakuz** galdezka. Ezin da sinistu lau txarri eta lau behi Interneten ipinteagaitik holako oihartzuna euki leienik.

H.- Benetako animaliak baino, jenteak gurago dauz, orduan, abere birtualak?

A.S.- Baietz emoten dau, kaleko jenteak gehiago apreziatzen dauala behi bat Interneten ikustea korta batera joanda **bertatik bertara** ikustea baino. Jentearengan kuriosidade haundia bizten dabe holako gauzek, baina gero, egia esateko, ez dau ahalegin haundirik egiten baserriko produktuak erosteko.

H.- Zer da www.granjafamiliar.com helbidean sartutakoan ikusten dana?

A.S.- Neure kortea eta landak, besterik ez: 120 txarri, 50 behi eta 30 oilo. Suertatzen bada, beharra zelan egiten dogun be **ikus** lei.

H.- Lehen aitatu dozu komunikabideek interesa euki dabela, baina zenbat internauta sartu dira orrialdean?

A.S.- Orain arte 90.000 bisitari euki doguz. Honetan dabilen jentek dinoanez, kopuru handia da hori. Leku guztietako jentea da, ganera, sartzen dana, Europa danetik, Kuba, Japon... Normalean egunero 50 edo 55 herrialde ezberdinetako jentea sartzen da. Niretzako, behintzat, larregi be bada. Mezu elektronikoak bialtzen deustez eta ni ahalegintzen nazen arren, **ezin deustet danei erantzun**.

H.- Zer esaten deustue mezuetan?

A.S.- Jente askok **kuriosidadea baino** ez dauka. Pentsa, lehengo batean Iraken dagoan sarjento estatu batuar batek **idatzi eban**. Beste askok **esan deuste** oso ondo dagoala, bazala garaia holako zer edo zer egiteko, nekazaritza eta abeltzaintza industrialaren kontrapuntua dan familia mailako nekazaritza zelakoa dan erakusten daualako.

H.- Izan be, zuk daukazun kortea erakusteko modukoa da.

A.S.- Halan da bai. Guk egin doguna ezin dau egin granja haundi batek, animaliak bata bestearen ganean kioletan **sartuta lez dagozalako**. Nekazaritza industrial eta intentsiboan dabilenak ezin dau erakutsi zelan egiten dauan beharra. **Ostera**, gure eredian beharra egiten dauanak ez dauka ezelako arazorik, ez dauka ezer ezkutateko.

H.- Zer da Internetek zure ustiaketari aportatu deustona?

A.S.- Alde ekonomikoari begiratuta, momentuz gastua baino ez. Nik **eskaparate lez** planteatu dot, **neure produktuak-eta** saldu ahal izateko. Denda birtuala **ipini gura neban**, beharra zelan egiten dogun erakutsi eta ondoren saldu ahal izateko. Euki dodaz eskaerak eta batzuk oso kurioak izan dira. Italiako pertsona batek **galdetu eustan ea** haraino okelarik bidaliko genduan, Italian okelarik ez balego lez! ■

BE.- Ere. También. Aussi.

BEHAR.- Lan. Trabajo. Travail.

BERTATIK BERTARA.- Bertara joanda. In situ. Sur place.

EGOAN.- Zegoen. Había. Il/elle était.

ERANTZUN ETA ERANTZUN IBILI.- Andar respondiendo y respondiendo. Répondre plusieurs fois.

ESAN DEUSTE.- Esan didate. Me han dicho. Ils/Elles mon dit.

ESKAPARATE LEZ.- Eskaparate legez, eskaparate gisara. A modo de escaparate. An guise de devanture.

ETORRI JAKUZ.- Etorri zaizkigu. Nos han venido. Ils nous ont arrivé.

EZ EZE.- Ez ezik. Además de. En plus.

EZIN DEUTSET DANEI ERANTZUN.- Ezin diet denei erantzun. No puedo responderles a todos/as. Je ne peut pas reprendre á tout le monde.

GALDETU EUSTAN EA.- Galdetu zidan ea... Me preguntó si... Il/Elle m'a demandé si...

IDATZI EBAN.- Idatzi zuen. Escribió. Il/Elle écrivit.

IKUSI LEI.- Ikus liteke. Podría verse. On pourrait voir.

IPINI GURA NEBAN.- Ipini nahi nuen. Deseaba poner. Je voulais placer.

IZAN BE.- Izan ere. Es que, a decir verdad, verdaderamente. Vraiment.

KORTA.- Ukiulu. Establo. Étable.

KURIOSIDADEA BAINO.- Kuriositatea baizik. Sino, solamente curiosidad. Seulement de la curiosité.

NEBAZAN.- Nituen. Tenía (yo). Moi, j'avais.

NEURE PRODUKTUAK ETA.- Mis productos, etc. Mes produits, etc.

OSTERA.- Ordea. En cambio. Au contraire.

SARTUTA LEZ DAGOZALAKO.- Sartuta legez, sartuta bezala daudela. Porque están como si estuvieran metidos/as, parece que están metidos/as (encerrados/as). Il semblerait qu'ils/elles soient enfermés/ées.

ZELAN.- Nola. Cómo. Comment.

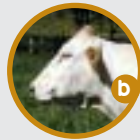

Aitor Solozabalen baserriko behi guztiek izena dute. Hona bost ekarri ditugu. Erreparatu argazkiari eta saia zaitez izen egoki batez "bataiatzen". Ondoren, lerro bateko komentario bat idatz ezazu. Web orrian jartzen duena jakin nahi baduzu, berri, jo 40. orrialdera.

Izena:

Komentarioa:

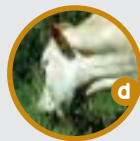
Izena:

Komentarioa:

Izena:

Komentarioa:

Izena:

Komentarioa:

Izena:

Komentarioa:

Irakaslearen gunea, baita Argentinan ere

Aurreko alean aurreratu genizuen bezala, HABEren IRAKASLEAREN GUNEA ere erabiliko da, aurrerantzean, Argentinan sakabanatuta dauden irakasleen euskara-heziketarako. Teknologia berriak, beraz, Euskal Herria eta Argentina hurbiltzeko.

Uudako barnetegiaren helburuetako bat, Argentinan euskara ikasten diharduten ikasleak esparru birtualetan trebatzea izan da, HABEren IRAKASLEAREN GUNEaren erabilera, hain zuzen. Alegia, ingurune horrek eskaintzen dituen aukeren berri jaso eta lan-estrategietan trebatu, hemendik aurrera, euskara lantzen jarraitzeko. Aukera aparta, beraz, euren prozesua garatzeko.

Eta lan-proposamenak jaso duen erantzuna halakoxea izan da; 37 ikaslek eman baitu izena eta, ondorioz, bi talde sortu behar izan:

- Hasiera mailakoa, 25 pertsonaz osatua, eta
- Erdi mailakoa, gainerako 12 ikaslez, honetan orain arte urrats desberdinetan aritutakoak bilduz

Martxoaren 1ean jarriko da martxan esperientzia berria eta lan-prozedura honako puntuetara ekarri nahi da:

- Asteazken 3 bat orduetan burutzeko moduko lana bidaliko zaie ikasleei esparru hori erabiliz bidera dezaitez.
- Horrez gain, euskara ikasteko BOGA (Ikus ale honetan, GAURGERO sailean, argitaratu dugun informazioa) eta HEZINET baliabide informatikoak izango dituzte eskura Euskal Etxeetan.
- Martxotik uztailean, beraz, IRAKASLEAREN GUNEaren bidez arituko dira euren euskara-prozesua jorratzen.
- Uztailean, berriz, eta jardun-eredua aldatuz, ikastaro trinkoa izango dute Argentinan bertan, aurrez aurrekoa, hain zuzen ere.
- Ondoren, abuztuan hasi eta abendua bitartean, berriro ere IRAKASLEAREN GUNEaren bidea baliatuko da ikasle hauen euskara-maila areagotzeko.
- Urtarrilean, aurtengo lan-proposamenari amaiera emanez, bigarren ikastaro trinkoari ekingo zaio Argentinan bertan. Hau ere aurrez aurrekoa.

Maizpide barnetegiak hartu du bere gain heziketa-sistema honen ardura, eta Jon Urdangarin izango da prozesu honetan irakaslea.

Ikusten duzuen bezala, euskara ikasteko aukerak zabaltzen ditu sareen sareak eta, espazioak eta denborak gaituz, Argentina euskarara eta Euskal Herrira hurbiltzen. ■

Zzziiuu bruumm

Ander Alonso

Joseba **Sarrionandia**,
Kolosala izango da! TXALAPARTA, 2003

Hiztegietara jotzen badugu, honako definizio hau irakurriko dugu: *zarata hots edo hots-multzo ozen eta nahasia da*. Era askotako zaratak daude, eta ez beti desatseginak: olatuek harkaitzen kontra jotzen dutenean, txingorrek gure etxeko kristalen kontra eztanda egiten duenean edo haizeak berak gure maitearen ilea txirikordatzen duenean, gure zentzumenen gozagarria izaten da. Badira, hala ere, zarata ilunak, beldurgarriak. Eta beldurgarri-
netan beldurgarrienak gerrak sortutakoak dira.

Irakurri aurretik

Joseba Sarrionandiak bere azken eleberrian, **Kolosala izango da!**, gerraren krudeltasuna ume baten begietatik erakusten digu. Irakurriko duzun pasartean Bizkaiko herri txiki batean, Kalaportun, izandako bonbardaketa deskribatzen digu. Zure lana pasartean ager daitezkeen bost zarata ezberdin aurreikustea izango da.

Nire ustez honako zarata hauek agertuko dira:

— Hegazkinen motoreen zarata.

—

—

Irakurri bitartean

- Irakurri orain pasartea eta bete ezazu laukia testuan azaltzen diren zarata ezberdinekin:

Onomatopeiak	
Hitzak	
Aditzak	

Goiz batean, gutxienik ustean, aireplanoak agertu ziren zeru oskarbian eta dinbili-danbala, eta aireplanoak herri gainean jirabiraka, burdinazko enara erraldoiak, ilunak, astiro, ozen, eta kanpai hotsak egundokoak baino larriagoak.

‘Aireplanoak! Aireplanoak!’ hasi zen jendea arrapaladan.

Denak etxeraka hasi ziren arineketan, baserritarrek aterpeetara sartzen ziren izuturik. Eta ez ziren gure jolasean egiten genituen paperezkoen modukoak, aireplano hauek lehergailu itzelak zekartzaten, errapearen moduko sabelpetik zintzilik.

‘Aireplanoak!’ aldarri egiten zuen jendeak arineketan, eztandarik entzun orduko oraindik.

Ez nintzen etxera joan, han denbora guztian amaren errietak entzuteko. Maistra Irenek esandakoa gogoratu nuen, etxera joan baino hobe zela gordeleku bat bilatzea lurraren azpian. Halakorik ez zegoenez gero, dinbili-danbala entzun nuenean, kanpandorrera joatea otu zitzaidan.

Ez dakit nork jo zuen kanpaia, baina ni heldu nintzenerako soka libre zegoen, zintzilik, eta inor topatu gabe igo nintzen zurezko zurubi ilun eta kiribiletik gora gorengo ganbara esturaino. Han erdian kanpaia kulunka baina mutu zegoen jadanik, inguruan leiho zabalak zeuden eta handik goitik ikusgarria zen dena, herriak han behean urbanisten planoa ematen zuen, eta hara non agertu ziren gainetik aireplanoak hegala zabalik trrruuuu eginenez eta puntu batzuk soltatzeko, eta puntu suspentsibo haiek lurra jotzen zutenean suak hartu eta lehertzen ziren, eta dena ikaratzen zen, eta erori beharrez astintzen zen kanpandorra ere.

Puntu bat Gaztainaga familiaren jauregira jausi zen han behean, teilatuan zulo bat eginda, eta kristalak zartatu ziren eta suak hartu zituen gortinak. Eta leihoetatik sualdiak irten ziren, eta amatatzen zela ematen zuenean sulama gorriak irteten ziren berriro bufadaka. Gero suak etxe guztia hartu zuen, gaina eta barrua dena zeharo erretzeko modurik beldurgarri eta ikusgarrienean.

Zzziiuu bruumm eginez erortzen ziren puntuak, eta dena dardaratzen zen, eta lurrikararen gainean jirabiran jarraitzen zuten aireplanoek, eulitzarrak haragi ustelduaren gainean bezala. Eta aireplano bat hur-hurretik pasatu zen eta pilotoa ikusi nuen, larruzko gorroarekin eta betaurreko beltzekin, eta buelta ematen zuen artean beheantze begira. Gudari batzuk aireplanoei behetik gora tiroka hasi ziren, tra tra tra, tra tra, eta tiro hotsa izugarria zen.

Erasoa amaitu zenean ke-laino ilunak hedatzen ziren teilatuen artetik, eta dei eta intziri urrun batzuk baizik ez ziren entzuten. Kanpandorretik kalera jaistean emakume batzuk garrasika topatu nituen:

‘Aitaren eta semearen eta espiritu santuaren...’ egiten zuten.

Eta beste batzuek:

‘Non erori dira ba?’

Eta nik banekien non, suntsiduraren planoa egin nezakeen, Gaztainagatarren jauregian, Ontziolako ofizinan, Zubietako baserrian, eta hala.

‘Aireplano alemanak izan dira!’ esaten zen.

Eta lantzean behin gora begiratzen genuen, ze edozein momentutan ager zitekeen berriro aleman gaizto haietako bat bere betaurreko beltzekin eta, gure gainetik pasatzean, botoia sakatu eta, hara han, puntu suspentsibo pilo bat askatuko zuen hemengo bazterrak suntsitu, zulatu eta erretzeko. Eta orduan jendea arineketan hasiko zen izututa, eta umeak negarrez, eta emakumeak garrasika nora joan ez zekitelako, hemen ez zegoelako gordelekurik lurpean.

Eta Josemarik kontatu zidan Elortzako etxearen teilatuan zuloa eginda erori zela, eta ohe gainean geratu zela lehergailua eztanda egin gabe, ume bat lotan bezala.

‘Etxerre batzen * egin beharko dugu’ esan zuen baten batek.

Eta arratsaldea eskean eman genuen, etxerre batzen.

‘Eskean hasi beharrak lotsa apur bat ematen digu, baina...’ esan zuen gaztainagatar batek.

Aberatsak ziren betidanik eta ez zeuden ezer gabe bizitzen ohituta, orain geratu ziren lez, ezer gabe.

**erretako etxea konpontzeko diru-eskean ibiltzea*

IRAKURRI OSTEKOAK

1

- Aztertu ondoko testu-zatia:

Denak etxeraka hasi ziren, baserritarak aterpeetara sartzen ziren. Aireplano hauek lehergailuak zekartzaten.

- Jo berriro testu nagusira, irakurri hirugarren paragrafoa eta azpimarratu honekiko aldaketak.

Aldea nabaria da, ezta? Idazleek sarritan darabilten trikimailuaren gainean jardungo dugu segidan. Testu erraztuak behar-beharrezko informazioa badakar ere, aldea, berriro diogu, agerikoa da. Erreferente batzuen gainean idazleek ohar berri eta osagarriak emango dizkigute, eta horretarako bideak honako hauek izan daitezke: adjektibazioa (nolako da hori?), aditzondoak (nola, zertan dago hori?), konparazioak (nola azaldu beste moduan jada esandakoa?), ordezkapenak (zer den hori aipatu barik geure buruak sortuko duen irudi hori)...

- Ekiozu pasarte osoari eta saiatu halako zantzu gehiago aurkitzen:

Adjektiboak / aditzondoak	Konparazioak / ordezkapenak / metaforak...
— hasi ziren arineketan	— eta ez ziren gure jolasetan egiten genituen
— sartzen ziren izuturik	paperezkoen modukoak
— lehergailu itzelak	— errapearen moduko sabelpetik zintzilik
—	—
—	—
—	—
—	—
—	—
—	—
—	—

- Horiek guztiak erabili gabe testuaren mezua ziurtatuta legoke? Ziurrenik bai, baina idazlearen zehaztasunak aberatsago bihurtu du kontakizuna.

2

3. OSTUTAKO PASARTEAK

Gernika 1937/IV/26

- Ikusi bideoa nahi bestetan
- Ikaragarria gertatutakoa, ezta? Zertan dira ondoko zenbakiak?

3 **5**
111 **17**
20 edo 40 **3 eta 30**
79 **1/4**
laurdena **%70**

Orexa, herrixka txikia eremu menditsuan

Orexa Gipuzkoako eta Nafarroako mugan dauden herrixken artean kokatuko genuke. Luze-zabalera eskasekoa, 5,8 Km², iparraldean, Berastegi, Gaztelu eta Elduain ditu mugarri; hegoaldean, Nafarroa; mendebaldean, Lizartza; eta ekialdean Gorriti eta Areso. Orexa da Gipuzkoan biztanle-kopuru urriena duen herria, 78 biztanle baizik ez ditu eta. Ia-ia orain dela berrehun urte zuen kopuru bera.

Bailarako beste hainbat udalerrik bezalaxe XIV. mendean zehar, Orexak ere gaizkileek eta Ahai-de Nagusiek baserrietan eragindako egonezinetik babestu nahi izan zuten eta horretarako, 1374an Tolosa hiribil-duari uztartu zitzaion, batura honetan, ohiko den eran, udalerria mugarririk eta bere ekonomiaren gobernuari eutsiz. Bi herrien artean egindako *Elkartasun Izkribua* Gaztelako Carlos I.ak 1379an berretsi zuen Burgosko gorteetan. 1714an Tolosarengandik bereizteko alferreko saioa egin zuen arren, 1845ean Udaletako Lege Orokorri esker erabat banatzea lortu zuen.

Hiri-eraketan lurraren goibeherari egokitua

Egun, Orexako hirigunea nahiko txikia da. Enparantzan Udaletxearen eraikin ederra aurkitzen da, zati bat harrian eta bestea harlanean eraikia. Enparantzatik Santa Kruz Elizara irits gaitezke, barrualdean erretaula duen XVI. mendeko eraikina. Berriki eraikitako pilotalekuak hiriguneko eraikuntza multzoa osatzen du.

Gaztelura daraman bidean San Markosen Baseliza aurkitzen da, Sainduaren irudi ederra gordetzen duena.

Bide bazterrean lekuturik, tenplu alde-rako bidea dago. Bertako antzinako

Parrokiaztat hartzen da tenplua, eraikitako sailaren gaineko goiko gune batean tente ageri dena.

Erdi maila batean herriko eraikuntza aipagarriak biltzen dira. *Errebote* izeneko eremua osatzen dute. Berehala antzematen da zein den Udaletxea, eraikuntza hauek izan ohi dituzten elementuak baititu: arkupea, erdiko balioa e.a.

Eraikuntza publikoen inguruan, besteak beste, *Ormaetxe Garai*, *Erretore Etxea*, *Seroretxe* eta *Iriarte* baserriak biltzen dira. Azken honetan jaio zen *Orixe* poeta bikaina, euskal literaturaren gorengo pertsonaia. ■

Nikolas Ormaetxea Orixe

Euskal idazle gipuzkoarra (Orexa, 1888 - Añorga, 1961). Sortzez Orexakoa zen. Baina hirukiak jaio ziren eta, amak hirurak hazi ezinik, Uitzira eraman zuten. Jesuitetan egin zituen ikasketak (Xabierren, Loiolan, Burgosen eta Oñan) eta irakasle izan zen jesuiten eskoletan. Berak apaiztu egin nahi zuen, baina ez zuen lortu, jesuitek ez baitzuten onartu. Gerra Zibilaren garaian Iruñean preso eduki zuten sei hilabetez; gero, Ipar Euskal Herrian, Frantzian, Argentinan, Txilen, Perun, Bolivian eta El Salvadorren. Han idatzi zuen Quito-n arrebarekin saiakera mistikoa *Euzko Gogoan* argitaratua (1950-54). Ameriketatik itzuli (1954) eta Tolosa, Lazkao, Orexa eta, azkenik, Añorgan bizi izan zen. Euskal aldizkarietako kolaboratzaile izateaz batera, *Euskaltzaleak* elkarteak sorturiko euskal berpizkundearen kide garrantzitsuenetakoa izan zen, eta eragin handia izan zuen idazle gazteengan, bere kritika literarioaren bitartez bereziki. Euskal nekazariekin eta langile-giroarekin harreman estuak izan zituen; oso ondo ezagutu zituen ikazkinak, artzainak, nekazariak, etab. Hori guztia *Euskaldunak Poema XV Kantuetan liburuan* bildu zuen (1934). Beste hainbat lan (*Santa Kruz apaiza*, 1929; *Irroleak*, 1929; *Lizardiren azken-olerkiak*, 1933; *Urte guziko Meza-bezperak*, 1949), Itzulpenak (*Kixote liburuaren XV. kapitulua*, 1928; *Tormes'ko itsu-mutilla*, 1929; *Mistral-en Mireio*, 1930) eta poesia-lanak egin zituen (*Barne muinetan*, 1934). Hiru gai eta joera nagusitzen dira *Orixeren* obran; antimodernismoa, erlijioarekiko atxikimendua eta erromantizismo idealista. Hizkera klasikoa erabili zuen eta deskripzio guztiz objektiboa du ezaugarri. Euskaltzain osoa izan zen (1957-61).

(Harluxet Hiztegi Entziklopedikotik hartutako datuak)

5. EUSKALKIAK: OREXA**Orexako gaztagilea**

Hementxe duzu *Euskadi Irratiak* Orexa herriari buruz egindako erreportajea entzungai. Bertan herriko zenbait biztanleren hitzak entzun ditzakezu, bertako euskalkiaren doinua zein den ezagutzeko. Horien artean neska gaztagile batek gazta nola egiten den azaldu digu.

Antola ezazu gazta egiteko prozesua hurrenez hurren. Guk datuak jaso ditugu. Nahaspilatu egin zaizkigu, orde. Ordena itzazu, beraz, laukian dagokion zenbakia jarritz:

30 minututan geldirik utzi	☐
Ardi-gazta 30 ^a tan berotu eta gatzagia bota	☐
Gatza hartzeko berriz gatzuratan utzi	☐
Kamaran eduki bi hilabetez, saldu arte	☐
Mamia bildu eta gatzura kendu	☐
Mamia egiten denean, moztu	☐
Moztu eta gero, berriz berotu	☐
Prentsan eduki	☐

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 40. orrialdera.

Orexako euskararen ezaugarriak**Ibon Egaña**

Laurogei biztanle eskas dituen Tolosaldeko herriak muga egiten du Nafarroarekin. Erdialdeko euskara da bertan egiten dena, zehatzago, gipuzkeraren barneko Tolosaldeko azpieuskalkia.

- Oro har, gipuzkeraren, erdialdeko euskalkiaren ezaugarriak ditu Orexako euskarak:
 - Gipuzkeraz eta erdialde zabalean ohi den bezala, /i/ fonemak gaztelaniazko j-ren ebakera du: jende
 - *dut, duk/n, duzu...* bezalako aditzek -e- erroa hartzen dute: *ustet* (uste dut)
 - *izan* aditzaren orainaldian -e- erroa dute adizkiek: *gera, zera...*
 - *izan* aditzaren hirugarren pertsonako formetan -a- (*dala, zala...*) mantentzen da, *dela, zela...* eman gabe.
- Gipuzkeraren barruan, Orexakoa Tolosaldeko azpieuskalkia dela salatzen dute ezaugarriok:
 - *i* eta *u* bokalek eraginda, ondorengo *a > e* egiten dute orexarrek: *gatzarie* (gatzagia), *basarrie* (baserria), *gatzure* (gatzura), *etortzeie* (etortzen dira)
 - *a* mugatzailea asimilatzeke, desagertzeke joera du Orexako euskarak: *bik* (biak), *minutun* (minutuan)
 - *e* eta *o* bere horretan mantentzen dira atzetik bokala gehituta ere; ez da disimilaziorik gertatzen: *kanpoan, ardi-esnea...*
 - Iparrekialdeko gipuzkeraz ez bezala, hirugarren pertsonako pluralgilea -e da, ez -te: *itteuen* (egiten duten)
- *Lexikoaren eta aldaeren artean, honakoak dira aipagarri: baño* (baina), *haundi* (handi), *basarri* (baserri), *geiau* (gehiago), *gainontzean* (gainerakoa)...

1. Txabolaren azpian

1. Maarakatearen txabolaren azpian...

- a. galduta ibiliko dira Aritz eta bere lagunak ☐
- b. herrian zeuden beste atzerritarrak aurkituko dituzte gure lagunak ☐
- c. altxor handi bat dagoelako sartu dira Aritz eta bere lagunak ☐

2. Kanpamenduko atzerritarra(e)k...

- a. erreportajerako materialaren bila sartu dira txabola azpian ☐
- b. maarakatearen bitxiak lapurtu dituzte ☐
- c. uste dute txabola azpian altxor bat dagoela gordeta ☐

3. Eider...

- a. laguntza bila bidali du Aritzek ☐
- b. Atelimarengana joan da altxor bat aurkitu dutela esanez ☐
- c. atzerritarrak salatzeraz joan da poliziarengana ☐

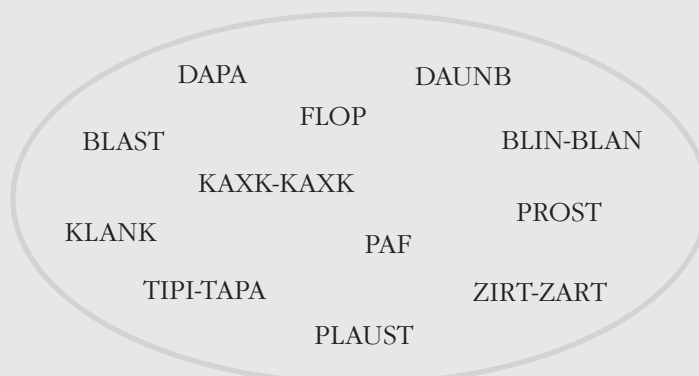
4. Ustezko kazetaria(e)k...

- a. ezkutuko pasabide bat aurkituko dute txabola azpian ☐
- b. damutu egingo dira, beldurrak eraginda ☐
- c. alde egingo dute Aritz eta Joxe ikusita ☐

2. Molde batzuk lantzen

Konturatuko zinenez, atal honen azken orrialdean, harriak erortzen hasten direnean, BURRRRUNNB zarataren hotsa idatzi dugu komikian. Segidan aurkituko dituzu beste hainbat hitz. Esan zein izan daitezkeen egokiak eta zein ez testuinguru berean:

Gogoan izan lan honetarako lagungarri gertatuko zaizula CD-an aurkituko duzun HOTSEN GRAFIA izeneko dokumentua.

Testua eta argazkiak: Juanjo Dorronsoro

GROS ARTEAN: Auzo baten irudia

Donostiako Okendo Kultur Etxea berregituratu egin du udaletxeak, Okendo sendiaren etxe zahararren oinetan, eraikuntza berri bat eginez. Eskaintzen ziren zerbitzuak, dirudienez, ez ziren behar adinekoak auzoarentzat eta liburutegia eta erakusketen aretoa handitu egin ditu.

Erakusketa: Groseko iraganari goratzarre

Berrikuntza hau aitzakia ederra izan da auzoaren historia gogora ekartzeko eta horretarako XIX-XX. eta XIX. mendeetan Groseko ingurunea islatu duten artelanak ikusgai jarri dira museo berrian. Gure oroimena berritzeko primeran datozkigu Didier Petit de Meurvillen, Dario de Regoyosen, Rogelio Gordonen, Julio Garcia Sanzen, Juan Luis Goenagaren, Adrian Ferreñoren eta, besteak beste, Clara Gangutiaren koadroak. Iraganari eskainitako gorazarrea da erakusketa hau. Azken mendeetan, Ulia eta Urumearen arteko hareatza hura nolakoa zen eta zertan bihurtu den ikusteko interesgarria. Hala ere, ez dago aniztasun handirik ikusmiren aldetik. Auzoko kale eta eraikuntzen irudi askorik ez dago. Dirudienez, Urumea ertza, Ulia mendia eta Zurriolako kostaldea dira tokirik erakargarrienak pintoreentzat. Bestalde, artelan figuratiboak dira ia denak eta inpresionista estiloan gauzatutakoak.

Okendotarrak, nor ote?

Okendotarren etxea da Gros auzoan azken mendeetan izandako aldaketen lekuko bakarra. XVI. mendean eraiki zuen Miguel de Okendok Ulia mendia-
ren hegalean. Haren oinordeko batek, Maria de la Blanca Porcelek, Infantadoko markesak, 1939an Donostiako udalari dohain eman zion eraikuntza. 1950ean, udaletxeak erabaki zuen museo-
etxe bihurtzea. Bertan antzinako tresnak, altzairuak, artilleri-piezak, orgak eta gurdiak jarri ziren ikusgai.

Okendotarrak marinela izan ziren. Antonio de Okendo, almirantea, Lazkaoko Mariarekin ezkonutakoa izanik ospetsuena. Berak kortsarioen, holandarren eta mairuen aurka gudu asko irabazi zituen. Maria, Infantadoko edo Lazkaoko markesari, Okendotarren ondasunak zaintzea tokatu zitzaion. Emakumea alargun geratzean, ordea, Lazkaoko komentuan moja sartu zen eta beraien seme-alabak bihurtu ziren Okendo etxearen jabe.

Gros auzoa

Duela ehun urte arte, egungo Gros auzoa, hareatza zabal bat izan zen. Manteon, Mirakruzen eta Txofren baziren baserri batzuk banakatuta. Ulia mendian, berriz, bi toki estrategiko zuhaitzez inguratutako: bat, Monpaseko oso gune garrantzitsua eta bestea, Ulia gaineko harkaitz muinoa, baleen behatokia.

Jose Grosi zor zaio auzoaren sorrera, 1894an udaletxeari erosi eta urbanizatzea erabaki baitzuen. Etxeak egin aurretik, Kolon pasealekuaren parean, horma bat jaso zuen, itsasoaren erasoei eusteko. Babes honi esker 1897an, San Ignazio eliza inauguratu zen eta, jarraian, Aita Larroka kalean etxeak eraiki ziren eta Txofreko hareatzan zezen-plaza. Auzoa egituratzeko oso garrantzitsua izan zen Miguel Imazek, ataundar kontratista,

1921an Kursaalean egin zuen zubia. Pentsa ezina zen lur eremu hartan, egun batean, estilo desberdinetako hainbat etxe bikain, enparantza, pasealeku... egingo zirenik.

Arkitektura ikuspegitik begiratuta estilo ezberdinetako eraikuntzak ditugu Grosen. Frantziako hiribideak oso estilo klasizista du. San Ignazio elizak eta

Aita Larroka kalean Jose Clemente Osinaldek egindako etxeek, fatxada neogotikoak dituzte eta barrutik Art Deko detaileak. Arrazionalista estiloko etxeak ere badira: *La Equitativa* eta Gloria kaleko zazpigarrena, adibidez. *Okendo Kultur Etxe* zaharra errenazimendu estilokoa da. Espresionista itxurakoak ere ez dira falta: Ramon Mª Lili kalean eta Zurriolako pasealekuan, besteak beste. Eta azkenik, arkitektura garai-kidearen eredua: Rafael Moneoren *Kursaaleko Biltzar Jauregia* eta *Auditoriuma*.

Gabriel Celayak ez zuen asmatu "Gros zatarrak da" oihukatu zuenean. Garai batean, tailer, almazen eta aroztegi ugari ziren auzoan. Azken urteetan, ordea, kale bazterrak asko txukundu dira eta egun Donostiako gunerik ederrenetakoa bihurtu dela, ezin ukatu.

Okendotarren Baserria-Didier Petit Demeurville (XIX. Mendea)

Groseko Apeaderoa Julio Garcia Sanz

Monpas-Zurriola-Rogelio Gordon (XIX. Mendea)

Monpas-Ulia-Zurriola

Guggenheim Bilbao Museoan Irudiak mugimenduan erakusketa ikusgai

Irudiak mugimenduan erakusketa Guggenheim Museoetako Bilduma Iraunkorreko artelanek osatzen dute, eta argazkigintzaren, zinemagintzaren edo bideogintzaren bidez hainbat artista garaikidek jorratzen duten planteamendu-aniztasuna aztertzen du. Baliabide hauek hirurogeiko hamarkadaren amaiera aldera hasi ziren erabiltzen; artista ugari argazkigintza eta mugimenduzko irudia oinarri kontzeptualeko beren arte-praktiketan sartzen hasi zirenean.

Aurkezpen honetako komisarioak Lisa Dennison, Solomon R. Guggenheim Museumeko Zuzendariorde eta Arte Arduraduna, Nancy Spector, Gaur Egungo Arte Arduraduna eta komisarioen laguntzaile den Joan Young izan dira. Erakusketak gaur egungo 55 bat artista gailenen 150 artelan inguru batzen ditu. Artista horietako batzuk Matthew Barney, Rineke Dijkstra, Stan Douglas, Olafur Eliasson, Fischli/Weiss, Anna Gaskell, Andreas Gursky, Pierre Huyghe, William Kentridge, Iñigo Manglano-Ovalle, Mariko Mori, Shirin Neshat, Gabriel Orozco, Thomas Struth, Sam Taylor-Wood, Wolfgang Tillmans eta Kara Walker dira, eta hauen artelanak museoaren hirugarren solairuko zazpi galerietan eta lehen solairuko 105 aretoan egongo dira ikusgai.

2004ko udaberria bitartean (**Maiatzaren 18ra arte**) bisitatu ahal izango da *Irudiak mugimenduan* erakusketa.

Expolangues 2004

Beste behin Parisen, urtarrilaren 28-31 bitartean, hizkuntzen irakaskuntzari eskainitako Feria izan da: Expolangues. "La Villete" areto erraldoian hizkuntzen irakaskuntzari atxikitako ehun bat erakusleho bildu ziren. Ingelesaren irakaskuntzaren inguruan dabiltzan multinazional handiak nagusi baziren ere, Europako hizkuntza gutxituek ere bazuten zeresana. Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Foru Komunitatea ziren euskararen ordezkari, eta Frantziako hainbat hizkuntza-eremu ere hantxe zeuden: okzitania, korsikera, probentzala, alsaziera, bretoiera...: denek hizkuntza gutxituen indarra azaldu zuten. Eusko Jaurlaritzak bere hizkuntza-politikari buruzko hitzaldia antolatu zuen Lorea Bilbao hizlari zuela. Eskuak bete lan izan zen hizkuntza askotariko EGUNEZ EGUN, ESALDIZ ESALDI 2004ko agenda, eta gisa bereko irudizko hitzegiak, banatzen.

HITZ-GEZIDUNAK

	Antolaketak	Y	Asiako estatua	Y	Ipar. solairua	Y	Hitzet adierazi	Y
	Frantziar		7. alaba		Moldea		Ukoaren marka	
	>		Y		Y		Y	
	Irudizko lerroa	>						
	Hilabetea							
	>						Nitrogenoa	>
Mandatuak daramatenak	Y	Antropologiaren adarra	Y	Zauria	>		Y	Pilotan eta, lehenengo jaurlaritzak
Tantakoa		Josteko tresnatxoa	>	Ioi ia osoa			Sufrea	> Y
>		Palaren lagun(a)	Y				*Izena	
Txiki-txikia	>	Y			Bikoitza Hautatzeko den pertsona	>	Bada, labur esanda	> Y
Agur							Bitarte	
>				Espainia-ko autoetan	Ipar. hargatik	> Y	Y	
					Proba			
Kirolariak	>			Y	Y		Bihi	>
Duela zenbait ordu							Exa	
>				Europioa	>		Erlazio hasieran	> Y
				Uranioa			Oroipen	
Zesarren ondokoa	>			Y		Y	Tona	>
Barre							Salmenta, eskaera	Kontson.
>				Noizean behin	>		Y	Ereup. txori mota
				Herodesen mutuean			Y	
Meharrena	>	Espainia-ko eskualdea	>	Y			Utikan!	>
Zenbaki arruntetan lehena		Tori					Erbioa	
>		Y	Borobila	>	Itxura, antza	>	Y	Bokala
			Kontson.		Bokala			Emakumeak bi ditu
Preserbatibo mota	>		Y		Y		Marte, greziarren artean	Y

LETRA-ZOPA

Aurki itzazu definizioei dagozkien hitzak. Ondo gogoan hartu hitz horiek norabide guztietan aurki daitezkeela.

A	U	Z	O	K	I	D	E	D
N	S	A	R	Z	O	K	T	E
R	A	S	K	O	U	R	E	Z
E	B	L	T	I	A	A	R	I
B	A	O	I	F	S	T	G	B
A	M	A	I	R	R	U	L	E
T	A	K	G	A	R	O	M	L
L	O	R	D	U	T	E	G	I
A	K	Z	A	T	A	G	H	O

Luis Manterola

MATEMATIKA-JOKOA

Oso eragiketa erraza proposatu nahi dizugu. Nola bihur dezakezu hurrengo eragiketa matematikoa egiazkoa marra bakar bat eginez?

$$5 + 5 + 5 = 550$$

Martxoa, Martitzi eskainia dago. Gerraren Jainkoa zen Martitzi erromatarrentzat. Umeak, agureak, emakumeak dira gerran gehien sufritzen dutenak. Beraz, ulertzekoa da umearen jarrera.

ARGAZKI-KLIK!

ZARATAK

- 1.- Taberna ondoan bizi da eta gautxoriaren etsaia da (8 letra).
- 2.- Unitate honetan neurtzen da zarata (9 letra).
- 3.- Zaratatsua gertatu ohi den ostatua (7 letra).
- 4.- Hau ere zaratatsua da, baina agintarien bedekazio guztiak ditu (8 letra).
- 5.- Altua denean zarata bilaka daiteke (6 letra).
- 6.- Zaratak benetan gogaikarriak dira egunaren atal honetan gertatuz gero (3 letra).
- 7.- Zarata eragile kaletarra (4 letra).
- 8.- Zaratatsua den zirkulazioa (7 letra).
- 9.- Auzokide eta udaltzainen arabera, ez da errespetatzen (8 letra).
- 10.- Zarata, askotan, honen iturria da (7 letra).

Gaurgozue motzean

- Ez dut batere aditzen!, Ezin dut ezertxo ere entzun!, Nola esan duzu?...
- Garrasi egin, buila egin, deiadar egin, oihi egin, aldarri egin, heiahora egin, txilio egin

Gaurgozue gaurgozue

Entzungaia:

- Txikia
- Bai
- Txakurrarekin
- Txakurren antzera, asko zaindu behar direla
- Orain dela 20 urtez geroztik

Ondorio nagusiak:

- Ez badituzu bonsaiak behar bezala zaintzen, berehala **galtzen** dira.
- Ekialdean (Txinan, Japonian...) **aspaldiko usadioa** da bonsaien zainketa.
- **Mendebaldean** azken urte hauetan ugartu egin dira bonsai-zaleak.
- **Tamaina** askotako bonsaiak daude.
- Erosi nahi izatera, saltoki ugari daude: landare tropikalak **deigarriagoak eta merkeagoak** dira.
- Klimaren arabera bonsai-motak daude, zuhaitzak bezalaxe. **Klimara egokitutakoak** dira aproposenak.
- Bonsaiak landare gazte diren bitartean **zaintzen hastea** komeni da, garapena ondo jarraitzeko.
- Prozesua oso **geldoa** da eta garaian garaiko zainketa-teknikak erabili behar dira.

Gaurgozue

Kaixo, zuen buletinerako harpidetza egin nahi izan dut, baina zerrendan ez dut nire herria aurkitu. Jakin nahiko nuke noren esku dagoen herri bat ala bestea ekimen honetan sartzea, nire eskaria luzatzeko: Ni Hernanikoa naiz eta beraz, Hernaniri buruzko berriak jaso nahiko nituzke. Mila esker zuen arretagatik.

[i] A ZE ZARATA!!

NATURAREN BEREZKO ZARATAK

— Trumoiak, Ur-jauziak, Itsaso zakarra, haizea...

KALEKO ZARATAK

— Autoak, motorrak, kanpaiak, haur-parkeak, autoetako bozinak...

ETXE BARRUKO ZARATAK

— Garbigailua zentrifugatzen ari denean, ke-erazgailua, irratia, telebista...

MENDIKO ZARATAK

— Ehiztariak, mendiko motorrak, harrobietako eztandak...

OSPAKIZUN/EGUN ZARATATSUAK

— Donostiako/Azpeitiko Danborrada, Su artifizialak, txupinazoa, Urte zahar gaua...

ANIMALIA ZARATATSUAK

— Kaioak, loroak, zakurrak...

LANBIDE ZARATATSUAK

— Tabernariak, Bide-konpontzaileak, aireportuetako kontrolatzaileak...

KIROL ZARATATSUAK

— Futbola, Pilota...

Hainbat ondorio: Beldurra, loa eragozte, ezinegona, urduritasuna, buruko mina, umore txarra, belarrietako gaitzak, entzumena galtzea...

Zarata-motak

Telebista, zerra, zurrunga, zurgagailua, telefonoa, mailukadak...

Zaratarik jasanezinenak

Galderak:	Neskaren azalpenak	Mutilaren azalpenak
• Nork eragiten du? • Nola? • Noiz? • Zein dira zarata gorrotagarri horren ondorioak? • Zein da konponbidea?	• Sustoa ematen dioten zaratak: derrepente indar handiz itxitako ate bat edo garrasi exajeratu bat... Beldurtu egiten dute eta bera ere garrasika hasten da.	• Isiltasuna bera. Harremanak izateko zailtasunak edo ezinak. Beti noiztzen den zerbait da. Ondorioak boladaren arabera dira. Lagunak egiten eta haiei entzuten jakitea.

Tabernetako ordutegiak

- 1.- Tabernak ixteko ordutegia.
- 2.- *Egizu garaian!*
- 3.- Lo egin nahi dutenak eta parrandazaleak. Nahiz eta tartean partaide ugari bildu: administrazioa, tabernariak...
- 4.- Printzipioz bai. Araua den neurrian. Baina, konforme ez dauden artean iskanbila ugari sortu dituztenak badira.
- 5.- Gazte-jendea beste herrietara joan ohi dela eta horrek arrisku handia eta gurasoengan kezka handia sortzen duela.
- 6.- Tertuliakide batek dio berez hala bada ere, gizarte batek ezin duela eredu hori sustatu.

Bonsaiak: eginbeharrak

Noiz? Zein urte garaitan?

Bonsaia erosteko:	Udaberrian sartu aurre-aurreko garaia da bonsaia erosteko egokiena.
Ongarritzeko:	Udaberria eta uda pasatu eta udazkenean sartzen ari garen sasoia.
Inausteko:	Negu-amaiera da garairik onena.
Birlandatzeko:	Birlandatzeko garairik egokiena da neguaren bukaera-bukaera edo udaberriaren hasiera-hasiera.

40 Zuzenketa-orriak

Elkarriketa

Ostutako pasarteak

a. Zuri aundi

Behi ona

b. Andereño

Taldeko burua

c. Satur

Beteranoen artekoa

d. Gazte

Zaharrekin moldatzen da

e. Adarzuzen

Kosta egiten zaio loditzea

Euskalkiak

1. Ardi-gazta 30^otan berotu eta gatzagia bota
2. 30 minututan geldirik utzi
3. Mamia egiten denean, moztu
4. Moztu eta gero, berriz berotu
5. Mamia bildu eta gatzura kendu
6. Prentsan eduki
7. Gatzia hartzeko berriz gatzuratan utzi
8. Kamaran eduki bi hilabetez, saldu arte

Komikia

1. Txabolaren

azpian

1. b
2. c
3. a
4. a

2. Molde batzuk lantzen

Hauek dira testuinguru berean erabil daitezkeen beste hotsak:

DAPA
DAUNB
KLANK
PROST
PLAUST

Adjektiboak / aditzondoak

- zeru **oskarbian**
- herri gainean **jirabiraka**
- erraldoiak, **ilunak**, **astiro**, **ozen**
- hasi zen jendea **arrapaladan**
- hasi ziren **arineketa**
- sartzen ziren **izuturik**
- lehergailu **itzelak**
- zurezko zurubi **ilun eta kiribiletik**
- gorengo ganbara **esturaino**
- leiho **zabalak**
- irteten ziren berririo **bufadaka**
- modurik **beldurgarri** eta **ikusgarrienean**
- **larruzko** gorroarekin eta betaurreko **beltzekin**
- ke-laino **ilunak**
- intziri **urrun**
- aleman **gaizto** horietako bat bere betaurreko **beltzekin**
- jendea **arineketa** hasiko zen **izututa**

Konparazioak / ordezkapenak / metaforak...

- **burdinazko enara erraldoiak**
- **kanpai hotsak egundokoak baino larriagoak**
- **eta ez ziren gure jolasetan egiten genituen paperezkoen modukoak**
- **errapearen moduko sabelpetik zintzilik**
- **herriak han behean urbanisten planoa ematen zuen**
- **eta puntu suspentsibo haiek**
- **eulitzarrak haragi ustelduaren gainean bezala**
- **puntu suspentsibo pilo bat**
- **ume bat lotan bezala**

3 hegazkin pasatu ziren lehenengo aldian **5** tona lehergailu **111** Hainkel hegazkinaren izena **17** Dornier hegazkinaren izena **20 edo 40** hegazkin guztira **3** orduz eta **30** tona lehergailu **79** Savoy hegazkinaren izena **1/4** erabat suntsitutako etxeak **%70** etxe hondatuak

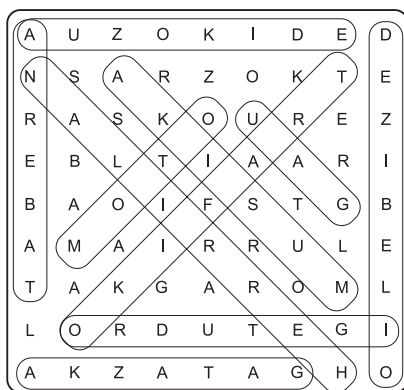
MATEMATIKA-JOKOA

Hauxe da egin beharrekoa:

$$5! + 5 + 5 = 550$$

Beraz, lehenengo bi 5 zenbakien artean dagoen + ikurra 4 bihurtzean dago gakoa, marra bat besterik ez da behar horretarako.

LETRA-ZOPA

ZARATAK

- 1.- AUZOKIDE
- 2.- DEZIBELIO
- 3.- TABERNA
- 4.- HERRI-LAN
- 5.- MUSIKA
- 6.- GAU
- 7.- MOTO
- 8.- TRAFIKO
- 9.- ORDUTEGI
- 10.- GATAZKA

HITZ-GEZIDUNAK

koadernoak

I kaslearen

ADISKIDE
GAIZTOAK (41)

Halako artikuluan diodenaren arabera...

/ kaslearen koaderno

HADE 345

Entzumena dela eta hausnarrean

Eskuarteetan duzun ale hau zaratatsu samarra atera zaigu. Eta hori gutxi ez balitz, CDan entzungai ugari ipini dizkizugu entzumena lantzeko hainbat ariketekin.

Hemendik aurrera zure buru barruko ideiek baino ez dute hitz egingo, hau hausnarketa-rako tarte baite. Hasiko al gara?

Eman dezagun CDan proposatu dizkizugun entzungaiekin ez zarela oso gustura aritu. Azter dezagun hau:

Zerk zaildu du zure entzuketaren ulermena? Guk arrazoi batzuk aurreikusi ditugu. Beste batzuk egongo dira, noski. Kasu horretan erantsi zure ekarpenak:

	BAI	EZ	ZERGATIK?
• Entzuten hasi aurretik ez naiz behar bezala kontzentratu.			
• Gaiaz apenas nekien.			
• Gaiak ez zuen batere interesik niretzat.			
• Grabazioa eskasa zen.			
• Ez ditut hitz guztiak ulertu.			
• Ez da nire mailako entzungaia.			
• Luzeegia zen.			
• Euskalkian ari zenez, ez dut ulertu.			
• Ez nekien zertarako entzun behar nuen.			
•			
•			

Aurreko atalean idatzi ditugun “zailtasunen” artean, batzuek inguruko osagaiekin dute lotura, beste batzuek motibazioarekin... Baina garrantzitsuenak, berriz, ulertzeko gaitasunarekin edota esanahiarekin dute harremana. Hel diezaiozun atal honi:

Hitzak, esaldiak, entzundako mezua, alegia, ulertzeko (zuretzat) esanahia dutenek balio-ko dizute. Besteak ilun geratuko dira, ezkutuan bezala. Nolabait esateko (zuretzat) esanahia duten osagaiekin “argitu” beharko duzu mezua. Baina, non kokatzen da ulermena?

- 1.- Hitzek esanahia dute, literala, esanahi linguistikoa.
- 2.- Baina testuinguruaren baitan ere aurki dezakegu esanahia. Hitz horren esanahia egoerazko testuinguruaren barruan dago.
- 3.- Gure buruan hitz horrek ere izan dezake esanahia. Hitz horren esanahiaren erlazioa zuk jadanik ezagutzen duzunarekin, zure adimen-eskemarekin.
- 4.- Esanahiak diskurtsoaren barruan ere aurki daitezke. Aurretik entzun eta ondoren entzungo duzunarekin du erlazioa.

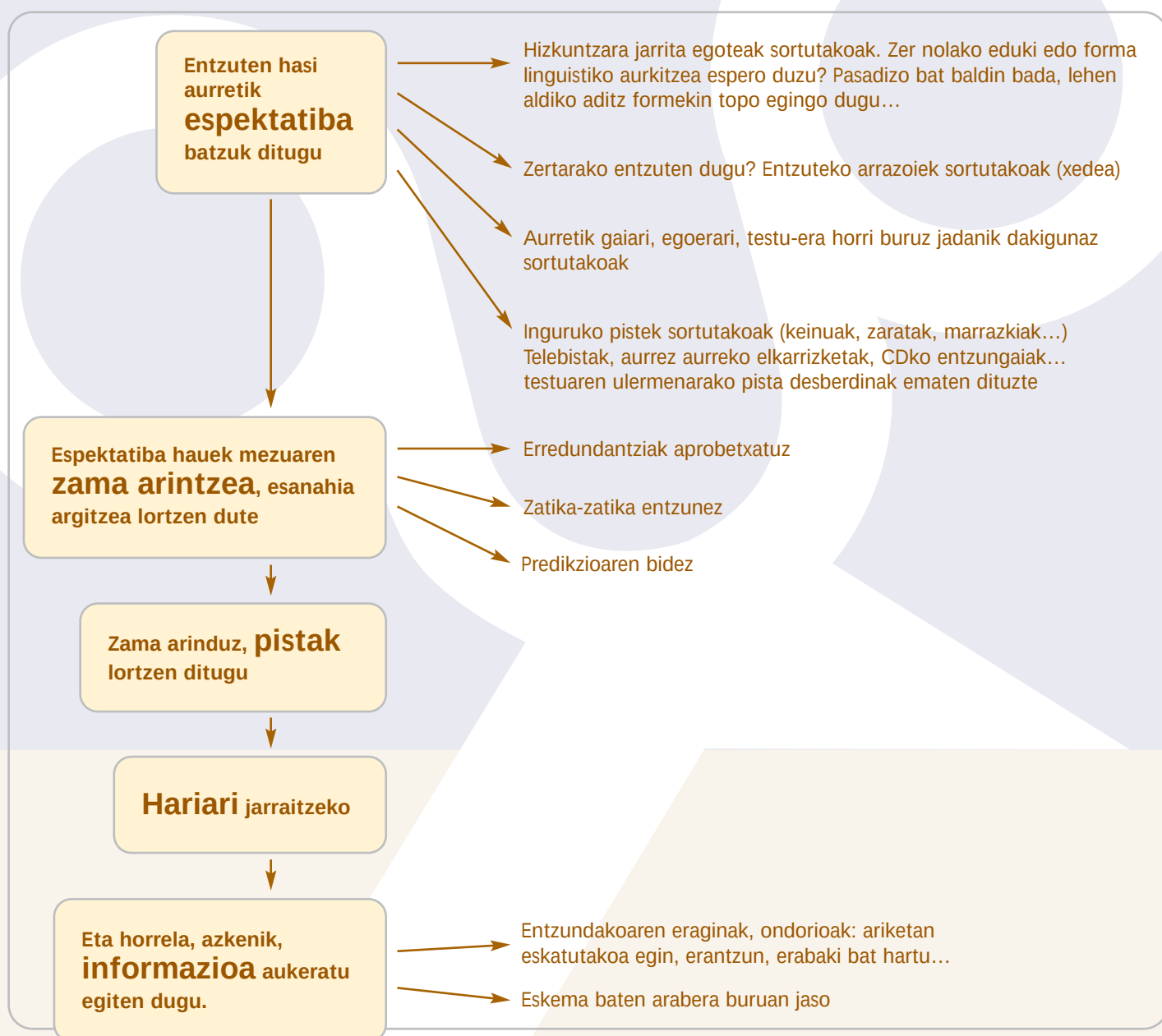
Normalean zerbait entzuten dugunean, espektatiba batzuk ditugu, entzutera goazen horren alde aurreko ideien bat badugu, eta entzuteko helburu bat. Helburu horren arabera erabakitzen dugu maila handi batean zein esanahiri erreparatuko diogun eta testua-zen zein atal diren guretzat garrantzitsuak.

Espektatiba hauei esker entzuteko mezuaren zama arintzea lortzen dugu: predikzioak erabiliz, erredundantziez baliatuz edota zatika-zatika entzunez.

Zama arindu eta gero, entzutezkoaren hariari jarraitzeko pistak lortuko ditugu eta horre-la aukeratuko dugu informazioa geure buruan gordetzeko edo erantzun egokia emateko.

Ikus dezagun esandakoa eskema honetan:

CDko entzungaiari buruzko hainbat aholku

- Entzungai guztiek artikulatu batekin dute lotura.
- Normalean artikuluen aurretik entzuteko diogunean, gaian girotzeko helburua dute. Beraz, jarritako eginkizunera mugatu zaitez, den-dena ulertu nahian ibili gabe. Testua irakurri ondoren, saia zaitez hasierako entzungai entzuten eta beha ezazu zein neurritan hobetu den entzundakoaren ulermena.
- Irakurgaiaren atzetik datorrenean, balia zaitez irakurri duzun informazioaz eta aurreikuspenak egiten saiatu. Hein handi batean, gaia bera den neurrian edo azpigai bat bada hizpide, zerekin topo egin dezakezun aurreratu deza-kezu, gertakariak aurreikusi, ondorioak sumatu... Honek guztiak entzurgaiaren esanahia eraikitzen lagunduko dizu.
- Formari, egitura linguistikoei dagokionez ere, aurreko puntuan esandakoak ere balio du. Seguruenik ikusitako lexiko bertsuarekin egingo duzu topo, agian aditz denbora berberarekin, edo agian ez. Honetaz guztiaz hausnartu entzuten hasi aurretik.
- Entzungaiak nahi adina aldiz entzun ditzakezu. Eta nahi izatera, zatitu eta etenak egin. Tarte horietan ariketari begirako oharra apuntatzen joan.
- Entzun aurretik, ariketaren azalpena eta ariketa bera ongi irakurri. Pista handiak emango dizkizu seguruenik.
- Saia zaitez ariketa entzun gabe egiten. Zure ezagutzaz baliatuz bakarrik egin. Gero, entzun bitartean, eginkizun honetan burura etorri zaizkizun ideiak egiaztatzen saiatu.
- Entzungai guztiek transkripzioa daramate lagungarri. Transkripzioa oso baliabide interesgarria da hizkuntza ikasten ari den batentzat: baliatu, hiztunak hitzak nola ebaki dituen ikusteko, ilun geratu den hitz edota molde hori atzemateko, doinuaz jabetzeko...

► IKUSIZ IKASI

EGA azterketan gainditutzat jo zen beste azterketa bat ekarri dugu martxoko ale honetara. Irakur ezazu eskatzen zena eta segidan azterketari batek emandako erantzuna. Beti izango duzu zer ikasia!

GAIA: HIZKUNTZARIK GABE, INORAKO EZ

Ondoko puntu hauetaz balia zaitezke:

- Hizkuntzak ezagutzeak aberastu egiten omen du gizakia.
- Ikasketetarako eredu elebidunak hobesten ditu zenbait adituk.
- Gaurko haurrek lau-bost hizkuntza jakin beharko omen dituzte.
- Beharbada, teknologiarik esker ez da hainbeste hizkuntza jakin beharrik izango.
- Zein da zure iritzia?

Europar ehun berbeta baino gehiago daude

Ideiak berdina dira, baina adierazteko modua ez.

Zure seme-alabak dituzu maisurik onenak.

Badakizu munduko biztanleriaren %65ak gutxienez hizkuntza bi erabiltzen dituela eguneroko bizitzan?

**EUSKARA
ITSASO URDIN
ETA ZABAL BAT
IZANGO DA.**

Europako elkarteko 50 milioi herritarrek bizi diren estatuko hizkuntza ofiziala ez den besteren bat darabil egunero

Nahikoak dira 200 hitz edozein hizkuntzatan defenditzeko.

- Dudarik gabe, hizkuntzak ezagutzeak gizakia aberastu egiten du. Hizkuntzak jakitea bakarrik ez, edozein arlotan jakindura edukitzea gizakiarentzat ona eta beharrezkoa da. Hizkuntza beste gaiak ezagutu eta hedatzeko bidea da. Eta ez hori bakarrik; hizkuntzarekin artea egin daiteke: bertsoak, antzerkia, nobela, etabar.
- Zenbat eta hizkuntza gehiago ezagutu, orduan eta handiagoa izango da gure kultura. Ikastetxetan, bakoitzaren hizkuntzaz gain, beste bat irakasten da. Baina horrek ez du esan nahi bigarrenengo hizkuntza hori ondo ikasten denik. Gehienetan ikastetxetik kanpo saiatu behar izaten da hori menperatzeko, eta hitz egiteko errestasuna eduki nahi baldin bada, ikasitako hizkuntza berbatzen den herrialdera joan behar da bertakoekin hitz egiten saiatzera.
- Nire herrian bi hizkuntza irakasten zizkiguten O.H.O.ko lehendabiziko urteetan: euskera eta gaztelera. Eta ez ikastolan bakarrik, etxean ere bai. Ni bizi nintzen taldean behintzat, horrela zen. Beste batzuk gaztelarekin bakarrik gelditzen ziren. Urte batzuk beranduago, hirugarrenengo hizkuntza batekin hasten ginen, bai frantsesa bai ingelesa.
- Gogo piska bat jarri ezkerre, hemezortzi urte egiterakoan hiru hizkuntza menpera zazakegun (hirugarrenengo hori piska bat airean geratzen zen, baina aukera hor zegoen).

- Nik beti pentsatu izan dut hiru hizkuntza menperatzea gauza aparta zela eta horrek, dudarik ez, ate asko iriki behar zituela. Baina gaur egun hau ez da horrela. Hainbat eta hainbat tokitan, lan egiteko, behar den titulazioaz gain, lau hizkuntza jakitea behar beharrezkoa da. Baina badago bat beste guztien artean beharrezkoa dena: ingelesa.
- Urte asko dira hau nazioarteko hizkuntza bihurtu zela, lehen frantsesa izan zen bezela. Herrialde guztietan ingelesako hitzak bereak izango balira bezelaxe hartzen ari dira. Teknika, elektronika, informatika eta beste hainbat arloko gauza berriak Estatu Batuetatik datozte batez ere, eta ez dator ideia edo sortu berria den gauza bakarrik, bere sorterriko izenarekin dator baita ere, eta hitz berri hori beste hizkuntzetan sartzen da.
- Euskerarekin ere berdina gertatzen da, noski. Baina hegoaldean behintzat, ez da ingelesa bakarrik hitzak “lagatzen” dituguna, gazteleratik etorritako hitzez josiak gaude, kaleko hizkeran batez ere. Gauza arrunta da latinetik eta gazteleratik hitzak hartu behar izatea, hizkuntza guztiek egin behar izan dituzte horrelakoak, baina batzuei kalean hitzegiten entzuterakoan, beste hizkuntza berri bat sortu dela pentsatzen dut: hau da, “euskellanoa”.

Gure iradokizunak: Gure aldizkarian eskaini izan ditugun beste hainbat eredutan bezalaxe, honetan ere antzematen da ikaslea euskaldun zaharra dela eta, ondorioz, duen arazorik handiena hitz egiten duen eran idaztea dela. Hau da, ahoskatzen duen bezalaxe idazten ditu hainbat hitz (bezela, iriki, errestasuna...), arau ortografikoak kontuan hartu gabe. Hori horrela, asko dira testuan zehar egin dituen akatsak, nahiz eta ez diren hain larriak, batez ere, komunikatu edo esan nahi duena oztopatzen ez dutelako. Ongi azaldu ditu ideiak, erraz ulertu eta jarraitzen da testua, salto edo jauzi handirik gabe, baina, halere, txikieria asko ikusiko ditugu bidean. Hona hemen batzuk:

Saiatu aditzarekin -t(z)eko erabili du, -t(z)en ordeztu
Zazakegun aditz-forma asmatu egin du, *genezakeen* ordeztu
hainbat arloko idatzi du, *hainbat arlotako* idatzi ordeztu
datozte- gipuzkerazko forma erabili du, *datoz* erabili ordeztu

► ADISKIDE GAIZTOAK (41)

TENORE

Ikus adibide hauek:

*Jende gutxi zebilen kanpoan **tenore** hartan.*
Tenore onean heltzeko, garaiz mugitu beharko dugu.
 Zer **tenore** da? Hamarrak, jo berriak.

Hona hemen euskarak duen beste mailegu bat: *tenor* hitza. Kasu honetan, aurrekoetan bezalaxe, euskaraz beste ibilbide bati jarraitu dio eta egun ez datoz bat esanahian.

Gaztelaniaz, *tenor* moldeak, edo abeslaria (euskaraz ere halaxe esaten da: tenor) edo 1.- constitución u orden firme y estable de una cosa. || 2.- contenido literal de un escrito u oración.

Euskaraz, ordeak, **garaia** edo **ordua** esan nahi du.

Erne, beraz, gaztelaniazko honelako moldeekin:
 Saia zaitez molde hau itzultzen: *A tenor de lo dispuesto en el artículo...*

► EUSKARAREN KUTXA

EUSKAL KONPLIMENDUAK (XIV) FORMULAS DE CORTESIA EN EUSKERA (XIV)

DOLUMINAK EMATEKO / PARA DAR EL PESAME

Lagun nauzu atsekabean.
(Te acompaño en el dolor.)

-Eskerrik asko.
(-Muchas gracias.)

Atsekabean laguntzen dizut.
(Te acompaño en el sufrimiento.)

-Estimatzen dizut.
(-Te lo agradezco.)

Laguntzen dizut atsekabean.
(Te acompaño en el pesar.)

Atsekabean lagun.
(Contigo en el dolor.)

Atsekabean bat egiten dugu.
(Nos unimos en tu dolor.)

Damua ematen dizut.
(Te expreso mi pesar.)

Damua erakusten dizut.
(Te manifiesto mi pesar.)

Atsekabea erakusten dizut.
(Te expreso mi dolor.)

Laguntzen dizut sentimenduan.
(Te acompaño en el sentimiento.)

Laguntzen dizut nahigabean.
(Te acompaño en el dolor.)

Pena hartzen dut zure pena handian.
(Comparto tu enorme dolor.)

Nire doluminak eskaintzen dizkizut.
(Te doy mi pésame.)

Parte hartzen dut zure pena handian.
(Comparto tu enorme dolor.)

Laguntzen zaitut sentimenduan (nahigabean, atsekabean).
(Te acompaño en el dolor, aflicción, dolor...)

HILDAKOAREN AIPAMENAK
(MENCIONES SOBRE EL DIFUNTO/LA DIFUNTA)

Gizon/emakume bizkorra zen horixe, baina...
(Era un/a hombre/mujer de muy buena salud, pero...)

On askoa zen behintzat.
(Desde luego que un/a buenazo/a.)

Hamaika mesede egindakoa zen.
(Hizo muchísimos favores.)

Zulo galanta utzi du.
(Ha dejado un enorme vacío.)

Makina bat aztarrika egina da.
(Tuvo que trabajar muchísimo.)

Makina bat sufrituta joan da gaixoa.
(La pobre se fue después de sufrir mucho.)

Makina bat lan eginda joan da.
(Se ha ido después de haber trabajado muchísimo.)

Hala beharko zuen.
(Así es, es el destino.)

Jaunak hala nahiko zuen eta.
(Dios así lo habrá querido, y...)

Denoi iristen zaigu ordua eta.
(A todos nos llega la hora, y...)

Ez dago! Horren bukaerak ere horrela beharko zuen.
(¡No hay más!. Su final también has sido como ha sido.)

Gauzak etortzen diren bezala hartu beharra dago.
(No hay más remedio que tomar las cosas como vienen.)

Ez dago ba! Etortzen den bezala hartu behar.
(¡No hay más! Hay que recibir las cosas como vienen.)

“emakume eta
gizonezkoen
berdintasuna
lortu da”

..... urtekorena

data jartzen lagun gaitzazu

Martxoak 8.
Emakumeen nazioarteko eguna.

aurrera doan **herria**

IRITSI DA BOGA!

ETXETIK MUGITU GABE EUSKARA IKASTEKO

BOGA, euskara Internet bidez ikasteko multimedia-programa
Euskaltegi batean izena eman eta lortu zure pasahitza

Informazioa nahi baduzu, jo www.habe.org helbidera
edota hurbilen duzun euskaltegira

Egilea

HADE
Helbuen Alfabetatze eta Berreuskaltuntzerako Erakundea

Erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO